

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

**ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ ΑΓΙΟΥ
ΠΑΥΛΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΟΝΟΜΑΣΙΑ « ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ »**

ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ

ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΠΩΛΗΣΗΣ
ΟΠΩΡΟΚΗΠΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΑΓ. ΠΑΥΛΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Τηλέφωνο: 23990 20220 Κινητό: 6977206156

E-mail: info@asepopavlin.gr
www.asepopavlin.gr

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ

ΤΖΙΜΙΚΑ ΜΑΡΙΑ

Α.Μ. 14/2007

ΕΠΙΒΛΕΨΗ: ΔΡ ΣΤΑΥΡΙΑΝΗ ΚΟΥΤΣΟΥ , Γεωπόνος - Γεωργοοικονομολόγος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2014

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 ^ο : Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ.....	5
1. Έννοιες και ορισμοί	5
2. Συνεταιριστικές αξίες και αρχές.....	7
3. Ιστορία του θεσμού.....	10
4. Ο θεσμός στην Ευρώπη.....	15
5. Ο θεσμός παγκοσμίως.....	15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 ^ο : ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	17
1. Ιστορία των Ελληνικών Συνεταιρισμών	17
2. Νομοθεσία και κατηγορίες Συνεταιρισμών	20
3. ΠΑΣΕΓΕΣ	26
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 ^ο : Ο Νομός Χαλκιδικής	29
1. Ο Νομός Χαλκιδικής.....	29
2. Γεωμορφολογία.....	29
3. Δασική βλάστηση του Νομού Χαλκιδικής.....	30
4. Κλιματικές συνθήκες	31
5. Πρωτογενής Τομέας.....	31
6. Οικονομία του Νομού Χαλκιδικής	34
7. Τοπικά Προϊόντα	35
8. Δευτερογενής και Τριτογενής τομέας.....	43
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 ^ο : ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΝΟΜΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ.....	45
1. Εισαγωγή	45
2. Μετάβαση στον νέο Συνεταιριστικό Νόμο	45
3. Χαρακτηριστικά Αγροτικού Συνεταιρισμού ΠΑΥΛΙΝ	46
4. Προϊόντα του ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ.....	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 ^ο : ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	49
1. Στατιστική Ανάλυση	49
2. Γενικά Χαρακτηριστικά της Έρευνας	49
3. Αποτελέσματα Στατιστικής Επεξεργασίας	50
Συμπεράσματα	60
Βιβλιογραφία	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο : Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΥ

1. Έννοιες και ορισμοί

Ο ορισμός του θεσμού του συνεταιρισμού έχει περάσει από πολλά στάδια, με διάφορες εκδοχές να έχουν κυκλοφορήσει κατά καιρούς, ανάλογα με το ποια περιγραφικά ή δομικά χαρακτηριστικά της ευρύτερης έννοιας θεωρούνταν πιο ουσιώδη από τον εκάστοτε εμπνευστή. Ακριβώς αυτή η πολυπλοκότητα και η ποικιλομορφία των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των συνεταιρισμών, ήταν που δυσχέραινε την όποια προσπάθεια σαφούς προσδιορισμού.

Μπορεί μέχρι πρότινος να μην είχε κατοχυρωθεί ένας παγκόσμια αποδεκτός ορισμός για το θεσμό του συνεταιρισμού, εν τούτοις, όμως, η ουσία και ο εννοιολογικός προσδιορισμός του είχε θεμελιωθεί μέσω της μακρόχρονης ιστορίας του. Ο Σούλτσε-Ντέλιτς, ένας από τους ιδρυτές των γερμανικών αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών, όρισε τον Συνεταιρισμό ως: *«ένωση μεταξύ των όχι ευπόρων, κατ' εξοχήν εργαζομένων τάξεων, η οποία επιδιώκει με τη συνένωση να εξασφαλίσει, όσο το δυνατό, στις μεμονωμένες, μικρές και στην οικονομική ζωή εξαφανιζόμενες δυνάμεις, τα πλεονεκτήματα της μεγάλης δύναμης»* (Παπαγεωργίου, 2004). Λίγα χρόνια αργότερα, ο Ελληνικός Νόμος 602/1915 «Περί Συνεταιρισμών» ορίζει τον Συνεταιρισμό ως εξής: *«Ο Συνεταιρισμός είναι εταιρεία η οποία έχει κεφάλαιο μεταβλητό, αποτελείται από συνεταίρους των οποίων ο αριθμός είναι επίσης μεταβλητός και επιδιώκει με τη συνεργασία των συνεταίρων την προαγωγή της ιδιωτικής οικονομίας καθενός από αυτούς»*. Ο Θ. Τζωρτζάκης αναφέρει συμπληρωματικά ότι: *«Ο Συνεταιρισμός είναι όργανο αυτοβοήθειας ασθενών οικονομικά προσώπων, δημιουργούμενος με την ένωση των μικρών κατά μέρος δυνάμεων σε μια μεγάλη ομοειδή δύναμη, που τίθεται στη διάθεση του καθενός για την καλύτερη άσκηση της επαγγελματικής και οικιακής του οικονομίας»*. Ο Δ. Καλιτσουνάκης, δίνοντας έμφαση στον τοπικό χαρακτήρα των συνεταιρισμών, ορίζει: *«Ο Συνεταιρισμός είναι ελεύθερη και ισότιμη τοπική προσωπική ένωση ασθενών οικονομικά ατόμων, προς αυτοβοήθεια με την από κοινού διεξαγωγή*

επιχειρήσεως, από την οποία ωφελούνται ανάλογα με τη συναλλαγή τους με αυτή».

Αναφορικά με την έννοια του συνεταιρισμού αναφέρεται από τον Διον. Μαυρόγιαννη: *«Ο Συνεταιρισμός είναι μια ελεύθερη ένωση προσώπων που ασκούν ομοειδή οικονομική επιχείρηση ή είναι της ίδιας κοινωνικής κατηγορίας (αγρότες, καταναλωτές, κ.α.) και αποβλέπει στην προαγωγή της οικονομίας των μελών του, έχει δημοκρατικό χαρακτήρα και μορφωτική αποστολή για τα μέλη του».* Ο Marvin A. Schaars ορίζει τον Συνεταιρισμό ως μια επιχείρηση που αποκτάται και ελέγχεται εθελοντικά από τα μέλη του και λειτουργεί από αυτούς και για αυτούς σε βάση μη κερδοσκοπική ή στο κόστος (Τραντάς, χ.χ).

Από το 1895 έχει ιδρυθεί η Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση, ΔΣΕ, (International Cooperative Alliance, ICA) η οποία επεξεργάζεται τις Αρχές που πρέπει να ακολουθούν οι συνεταιρισμοί σε παγκόσμια κλίμακα. Αυτές οι αρχές, αποτελούν τους νομικούς κανόνες των διαφόρων συνεταιριστικών νομοθεσιών. Η ΔΣΕ αναθεώρησε τρεις φορές τις Συνεταιριστικές Αρχές, προσαρμόζοντας τις σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο, το 1937, το 1966 και τελευταία το 1995 στο Συνέδριο της στο Μάντσεστερ της Μ. Βρετανίας.

Ο γενικά αποδεκτός σε παγκόσμιο επίπεδο σήμερα ορισμός του συνεταιρισμού είναι αυτός που δόθηκε το 1995 στο Παγκόσμιο Συνέδριο Συνεταιριστικών Οργανώσεων στο Μάντσεστερ της Βρετανίας:

«Συνεταιρισμός είναι μια αυτόνομη ένωση προσώπων που συγκροτείται εθελοντικά για την αντιμετώπιση των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών αναγκών και επιδιώξεων τους, διαμέσου μιας συν-ιδιόκτητης και δημοκρατικά διοικούμενης επιχείρησης.»

Γενικά ο όρος, και κατ' επέκταση ο θεσμός, αυτός άρχισε να αναπτύσσεται ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα, οπότε και μετουσιώθηκε στην αρχή σε μια ξεχωριστή ιδεολογία και εν τέλει σε ένα κίνημα κοινωνικού και οικονομικού περιεχομένου, με κύριο κοινό τις ασθενέστερες οικονομικά και κοινωνικά τάξεις των εργαζομένων και κύριο σκοπό την πιο αποτελεσματική

και ικανοποιητική αντιμετώπιση των συχνά εμφανιζόμενων αυθαιρεσιών των πρώιμων τότε κεφαλαιοκρατικών σχηματισμών και θεσμών.

Από τότε μέχρι σήμερα, ο όρος αυτός έχει αναβαθμιστεί σημαντικά σε νομικό και συνταγματικό επίπεδο, αφού η ελευθερία της συγκρότησης συνεταιρισμού, το δικαίωμα δηλαδή του «*συνεταιρίζεσθαι*», προς επίδιωξη νόμιμων οικονομικών (κυρίως) σκοπών προβλέπεται και προστατεύεται στα συντάγματα των περισσότερων φιλελεύθερων και δημοκρατικών κρατών και πολιτευμάτων.

Συγκεκριμένα, δε, η ελευθερία του συνεταιρίζεσθαι προβλέπεται και δια της παρουσίας της στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου:

«Άρθρο 20.

(1) Καθένας έχει το δικαίωμα στην ελευθερία της ειρηνικής συνάθροισης και του συνεταιρίζεσθαι.

(2) Κανείς δεν μπορεί να υποχρεωθεί να συμμετέχει σε ορισμένο σωματείο.»

2. Συνεταιριστικές αξίες και αρχές

A. Συνεταιριστικές αξίες

Ο πρωταρχικός σκοπός ενός συνεταιρισμού είναι η εξυπηρέτηση των μελών του μέσω της παροχής ορισμένων υπηρεσιών σε αυτά (Parnell, 2000). Για τη διευκόλυνση και τη σωστή παροχή των υπηρεσιών αυτών, θα πρέπει να ισχύουν κάποιες αξίες, αποδεκτές από όλους. Οι συνεταιρισμοί στηρίζονται στις αξίες της αυτοβοήθειας, της αυτευθύνης, της δημοκρατίας, της ισότητας, της ισοτιμίας, της αλληλεγγύης και της φροντίδας για τους άλλους, της εντιμότητας, της διαφάνειας και της κοινωνικής υπευθυνότητας. Τα μέλη του συνεταιρισμού πρέπει να αναλαμβάνουν από μόνοι τους πρωτοβουλίες για τη βελτίωση της θέσης τους. Είναι σημαντικό οι συνεταιρισμοί να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις. Επιπλέον θα πρέπει μέσω της αυτευθύνης να αναλαμβάνουν τις ευθύνες των πράξεών τους.

Η αυτονομία και η ελευθερία που επιθυμούν, πρέπει εκτός από την αυτοβοήθεια να περιλαμβάνουν και την ανάληψη ευθυνών των πράξεών τους. Ο συνεταιρισμός, ως ανθρωποκεντρικός θεσμός, θέτει ως επίκεντρο τον άνθρωπο και το αποδεικνύει με την αξία της δημοκρατίας. Τα μέλη του συνεταιρισμού αποτελούν το επίκεντρό του. Δίνει στα μέλη του δικαιώματα και υποχρεώσεις, που μέσω της σωστής στάσης και διαχείρισης, οδηγούν στην ευημερία του συνεταιρισμού. Σε αυτό συντελεί και η ισότητα που πρέπει να υπάρχει μεταξύ των μελών ανεξαρτήτως οικονομικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών. Όλοι μπορούν να είναι μέλη του συνεταιρισμού και να έχουν ίση μεταχείριση. Αποφασίζουν από κοινού για τα διάφορα θέματα και χρησιμοποιούν όλοι τις υπηρεσίες του. Απαραίτητη πρέπει να είναι και η ισοτιμία, που σημαίνει όχι μόνο ίση μεταχείριση από μέρους του συνεταιρισμού αλλά και ισότιμη και κοινή προσπάθεια από μέρους των μελών για τη βελτίωση της ευημερίας και της θέσης τους.

Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των μελών δεν αφορούν μόνο τον συνεταιρισμό αλλά και την ευρύτερη κοινωνία. Οι υποχρεώσεις δεν αφορούν μόνο τον συνεταιρισμό αλλά το αίσθημα ευθύνης που νιώθουν τα μέλη για την κοινωνία γενικότερα. Όταν την κοινωνία την φροντίζουν τα μέλη της, τότε και αυτή φροντίζει γι' αυτά. Τέλος, αρκετά σημαντικό είναι το στοιχείο της αλληλεγγύης. Είναι η αξία που δείχνει τη φροντίδα που πρέπει να έχει κάποιος για τους συνανθρώπους του. Δεν πρέπει να σκέφτεται κανείς μόνο το ατομικό συμφέρον, αλλά και το κοινωνικό. Να δίνει χωρίς να περιμένει ανταπόδοση. Είναι στοιχείο που αν δεν υπάρχει είναι αδύνατη η σύσταση και εξέλιξη του συνεταιρισμού. Παράλληλα, οι συναλλαγές του συνεταιρισμού τόσο με τα μέλη του όσο και με τρίτους θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από εντιμότητα. Η εντιμότητα θα πρέπει να συνοδεύεται από διαφάνεια στις συναλλαγές και γενικά σε όλες τις ενέργειες. Σε αυτό θα βοηθήσουν οι συνεχείς έλεγχοι των μελών στην επιχείρηση. Όλες οι παραπάνω αξίες αποτελούν ποιοτικά χαρακτηριστικά. Πρόκειται για άγραφους κανόνες, οι οποίοι δημιουργούν τα θεμέλια για μια σωστή συνεργασία, για τη μελλοντική εξέλιξη και την επίτευξη των στόχων των συνεταιρισμών (Παπαγεωργίου, 2004).

B. Συνεταιριστικές αρχές

Ήταν στην πόλη Ροτσντέιλ όπου οι οργανωμένοι σκαπανείς διατύπωσαν τις αρχές που μετέπειτα θα θεωρούνταν ως η αφετηρία για την εξέλιξη των συνεταιρισμών. Οι αρχές οι οποίες καθορίστηκαν εκεί το 1844 αποδείχθηκαν επιτυχημένες στην πράξη και αποτέλεσαν παράδειγμα για τους μετέπειτα συνεταιρισμούς (Parnell, 2000). Οι αρχές αυτές αφορούσαν την προέλευση και το επιτόκιο του κεφαλαίου, την αγορά και πώληση των προϊόντων, τη διανομή του πλεονάσματος, τον αριθμό των ψήφων κάθε μέλους. Επιπλέον, το καταστατικό περιελάμβανε ρυθμίσεις για τη διαχείριση και τη λογιστική κατάσταση του συνεταιρισμού, το ποσοστό κέρδους που θα προοριζόταν για εκπαιδευτικούς σκοπούς και τέλος όριζε την πολιτική και θρησκευτική ουδετερότητα όσων επιθυμούσαν να γίνουν μέλη. Επίσης είχαν διατυπωθεί συνεταιριστικές αρχές από τη Διεθνή Συνεταιριστική Ένωση το 1937 στο Παρίσι και το 1966 στο συνέδριο της Ένωσης στη Βιέννη. Ο σημαντικότερος σταθμός όμως στη συνεταιριστική εξέλιξη ήταν το Συνέδριο της Ένωσης στο Μάντσεστερ το Σεπτέμβριο του 1995 (Παπαγεωργίου, 2004). Οι αρχές αυτές είναι οι ακόλουθες (Τραντάς, χ.χ., Παπαγεωργίου, 2004, MacPherson, 1997):

1. Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή στους συνεταιρισμούς
2. Δημοκρατική διοίκηση εκ μέρους των μελών
3. Οικονομική συμμετοχή των μελών
4. Οικονομία και ανεξαρτησία
5. Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση
6. Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών
7. Ενδιαφέρον για την κοινότητα

Σε τρία σημεία διαφέρουν κυρίως οι συνεταιριστικές αυτές αρχές από οποιαδήποτε άλλη διατύπωση: στο κεφάλαιο, στην εκπαίδευση και στην εισαγωγή νέων αρχών. Πιο συγκεκριμένα, από το 1937 και μετά ο τόκος του κεφαλαίου ήταν περιορισμένος ενώ το 1844 το κεφάλαιο προερχόταν από τα μέλη και το επιτόκιο ήταν σταθερό. Επίσης, το 1844, ένα μέρος των κερδών προοριζόταν για την εκπαίδευση. Από το 1937 και μετά έγινε ιδιαίτερη προώθηση της εκπαίδευσης και το 1995 ενσωματώθηκαν η πρακτική εξάσκηση και η πληροφόρηση. Η συνεργασία μεταξύ των μελών ξεκίνησε από

το 1966 και το 1995 ενσωματώθηκαν στον κατάλογο των συνεταιριστικών αρχών και οι αρχές της οικονομίας και ανεξαρτησίας καθώς και το ενδιαφέρον για την κοινότητα. Σημαντικό είναι επίσης το γεγονός ότι μέχρι το 1937 οι αγοραπωλησίες γίνονταν τοις μετρητοίς (Παπαγεωργίου, 2004). Οι επτά αυτές αρχές του συνεργατισμού είναι καλό να αναθεωρούνται κατά διαστήματα και να γίνονται οι απαραίτητες τροποποιήσεις για τη βελτίωση της αποδοτικότητας λειτουργίας των συνεταιρισμών, των μελών τους και ολόκληρης της κοινωνίας (Τραντάς, χ.χ).

3. Ιστορία του θεσμού

Η λειτουργία των συνεταιρισμών ξεκινάει σύμφωνα με τον Parnell (2000), τη στιγμή που μια ομάδα ανθρώπων διαπιστώνει πως ορισμένες της ανάγκες αναφορικά με την παροχή βοήθειας και υπηρεσιών, μπορεί να τις καλύψει οργανώνοντας μια ειδική ομάδα η οποία έχει ως σκοπό την εκπλήρωση και ικανοποίηση υπάρχουσών αναγκών καθώς και την κάλυψη προκυπτόντων προβλημάτων. Στην ομάδα αυτή εισέρχονταν ολοένα και περισσότερα μέλη, τα οποία αντιλήφθηκαν τα οφέλη που θα απολάμβαναν ως μέλη. Αυτό οδήγησε σε αύξηση του μεγέθους της οικονομικής δυνατότητας του συνεταιρισμού και διαπίστωση της επιτυχίας του. Κάθε συνεταιρισμός προσπαθεί πάντα για το καλό των μελών του και την οικονομική τους ευημερία. Συχνά, για το λόγο αυτό, οι συνεταιρισμοί προσπαθούν να βρουν τρόπους να προσφέρουν περισσότερα οφέλη στα μέλη τους μέσω μια ομόσπονδης δραστηριότητας.

Οι πρώτες μορφές συνεταιριστικής οργάνωσης βασίστηκαν στις διαπιστώσεις αυτές που προήρθαν από διάφορες ομάδες ανθρώπων. Έχοντας ως βάση αρχέγονες μορφές συνεργασίας, όπως η πατριαρχική οικογένεια και οι φυλές, εξέλιξη της συνεργασίας ανθρώπων σε ομάδες αποτέλεσαν οι άτυποι και παραδοσιακοί συνεταιρισμοί που αναπτύχθηκαν σε διάφορες περιοχές του κόσμου. Ήδη από πολύ παλιά υπήρχαν μορφές συνεργασίας στην αρχαία Βαβυλώνα, στην Κίνα, στις Ινδίες, στην αρχαία Ρώμη και στην αρχαία Ελλάδα μεταξύ εμπόρων και τεχνιτών για επιδίωξη των κοινών τους στόχων και την αύξηση της ωφέλειας (Κλήμης, 1985). Πιο συγκεκριμένα, στην αρχαία Ελλάδα είχαν αναπτυχθεί οι αμφικτιονίες και οι αρχαίες συμπολιτείες, που αποτελούσαν ενώσεις πόλεων – κρατών. Κατά την περίοδο του Βυζαντίου και

μέχρι τη Γαλλική Επανάσταση, περίπου το 18ο αιώνα, παρατηρήθηκε ανάπτυξη των συντεχνιών. Οι συντεχνίες ήταν σωματεία ή αλλιώς ομοεπαγγελματικές ενώσεις με σημαντική οικονομική και κοινωνική δύναμη. Αξιοσημείωτη ήταν και η ανάπτυξη της αγροτικής συνεργασίας, όπως τα μίρ που ήταν αγροτική κοινοκτημοσύνη, τα αρτέλ στη Ρωσία που ήταν αγροτικοί σύνδεσμοι, τα εγίτος στο Μεξικό, η ζάντρουγκα στη Σερβία και τα τσελιγκάτα στη Χερσόνησο του Αίμου στην Ελλάδα (Παπαγεωργίου, 2004). Επίσης, υπήρχαν και οι συνεργατικές των κτιστών στα χωριά της Ηπείρου. Πρόκειται για μάστορες, οι οποίοι συνεργατικά έχτιζαν στον ευρύτερο ελληνικό χώρο. Σημαντικοί ήταν και οι συνεταιρισμοί των κτηνοτρόφων στην Αιτωλοακαρνανία, τα Μιτάτα και οι Σεμπριές καθώς και συντεχνίες ραπτών στη Φιλιππούπολη. Παράλληλα, γύρω στο 1860, υπήρχαν θεατρικές επιχειρήσεις συνεταιριστικής μορφής, δηλαδή περιοδεύοντες θίασοι που ονομάζονταν «μπουλούκια».

Αν και όλες αυτές οι συνεργατικές μορφές προηγήθηκαν αυτού, ο συνεταιρισμός του Ροτσντέιλ, κοντά στο Μάντσεστερ, θεωρείται ο πρωτοπόρος και η αφετηρία όλων των συνεταιρισμών σύγχρονης μορφής (MacPherson, 1997). Γύρω στον 18ο αιώνα παρατηρήθηκε μια διέγερση συναισθημάτων ως προς τον θεσμό του συνεταιρισμού. Άνθρωποι των γραμμάτων, με ουτοπιστικές ιδέες, έγιναν πρόδρομοι του σύγχρονου συνεργατισμού. Από το μίγμα των πολλών και σε πολλές περιπτώσεις διαφορετικών ιδεών τους προέκυψε ο συνεταιρισμός της σύγχρονης μορφής. Οι πρόδρομοι του σύγχρονου συνεργατισμού πίστευαν στη δικαιότερη κατανομή του εισοδήματος, στις φιλανθρωπίες και στην αυτενέργεια των ανθρώπων. Φορείς ιδεών για αυτοβοήθεια και αλληλεγγύη προχώρησαν στη δημιουργία συνεταιρισμών. Οι σημαντικότεροι πρωτοπόροι ήταν οι Άγγλοι Ρόμπερτ Όουεν και Ουίλιαμ Κιγκ, οι Γάλλοι Κάρολος Φουριέ, Φιλίπ Μπουσέ και Λουί Μπλαν, και οι Γερμανοί Βίκτωρ Αιμέ Χούμπερ και Φερδινάνδος Λασσάλ. Πιο συγκεκριμένα, ο Όουεν θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους προδρόμους του συνεταιρισμού, αφού σε περίοδο έντονων κοινωνικών αντιθέσεων έστρεψε την προσοχή των ανθρώπων προς το δρόμο του συνεργατισμού. Επειδή στην αρχή ήταν φτωχός και ήξερε τι σημαίνει αδικία και εκμετάλλευση, πίστεψε πως μέσα από τον συνεργατισμό μπορεί να

καταργηθεί η αδικία. Ο Όουεν πίστεψε στη δημιουργία συνεταιριστικών χωριών που θα διασυνδέονταν μεταξύ τους και θα δημιουργούσαν συνεταιριστικές κοινωνίες. Αντίθετα με τον Όουεν, ο Ουίλιαμ Κιγκ, πλούσιος και βασικός πρόδρομος του συνεταιρισμού του Ροτσντέιλ, πίστεψε στη δύναμη του καταναλωτή και στους καταναλωτικούς συνεταιρισμούς (Παπαγεωργίου, 2004). Ο Κάρολος Φουριέ έζησε στη Γαλλία και άσκησε έντονη κριτική στην κρατική οργάνωση. Πρότεινε ένα νέο κοινωνικο-οικονομικό σύστημα, το οποίο στηριζόταν στον αριθμό των ανθρώπινων χαρακτήρων (περίπου 810). Σε αυτό στήριξε και τη δημιουργία της φάλαγγας, μιας κοινωνικής δομής όπου η παραγωγικότητα θα αυξανόταν και όλα τα μέλη θα ζούσαν καλύτερα. Την ίδια περίπου περίοδο έζησε και ο Φιλίπ Μπουσέ, ο πατέρας των συνεταιρισμών παραγωγής. Πρότεινε τη δημιουργία μιας ομοιοεπαγγελματικής ένωσης, στην οποία τα μέλη θα έφερναν τα εργαλεία τους και τα εργαζόταν από κοινού (Παπαγεωργίου, 2004). Δυστυχώς όμως τα μέλη άρχισαν να συμπεριφέρονται ως επιχειρηματίες όταν βελτιώθηκε η κατάστασή τους (Τζωρτζάκης, 1973). Λίγο αργότερα, ο Λουί Μπλαν, πρότεινε την ίδρυση κοινωνικών εργαστηρίων, στα οποία η παρέμβαση του κράτους θα ήταν έμμεση κι όχι άμεση όπως ήθελαν τα εθνικά εργαστήρια της κυβέρνησης (Παπαγεωργίου, 2004; Τζωρτζάκης, 1973).

Πολύ σημαντική και καθοριστική θεωρείται η συμβολή δύο Γερμανών στην επικράτηση του συνεταιριστικού θεσμού, οι οποίοι από το 1800 εμφανίστηκαν στο προσκήνιο και άρχισαν να προτείνουν τις ιδέες τους. Στην αρχή ο Βίκτωρ Αιμέ Χούμπερ αποτέλεσε τη γέφυρα μεταξύ του Ροτσντέιλ και της Γερμανίας. Θεωρούσε πως απαραίτητη προϋπόθεση για την εξέλιξη του συνεργατισμού ήταν η καλλιέργεια των πνευματικών αξιών και όχι μόνο η εκδήλωση ενδιαφέροντος για της υλικές αξίες. Η διαφορά του με τον Φερδινάνδο Λασσάλ ήταν ότι ο Λασσάλ πίστευε στη βοήθεια του κράτους και υποστήριζε τους συνεταιρισμούς παραγωγής. Ο Λασσάλ υποστήριζε την άποψη της κρατικής βοήθειας στους συνεταιρισμούς παραγωγής (Παπαγεωργίου, 2004). Όλοι τους προσπάθησαν πολύ για την εξέλιξη και εδραίωση του συνεργατικού θεσμού. Ο καθένας τους με τις ιδέες του και τις πράξεις του έβαλε ένα μικρό λιθαράκι στα θεμέλια του συνεργατισμού, ως πρόδρομοι. Μπορεί καμιά από τις συνεταιριστικές τους ιδέες να μην ευδοκίμησε, αλλά δημιούργησαν

παραλλαγές των συνεταιρισμών που αποδείχτηκαν βιώσιμες στην πράξη και αποτελούν παράδειγμα του συνεργατισμού. Ο στόχος τους ήταν κοινός, αλλά οι λύσεις που πρότειναν διαφορετικές. Ο καθένας χάραξε το δικό του δρόμο. Αντιμετώπισαν βέβαια πολλά προβλήματα και κυρίως την κοινωνική διαταραχή και ανισορροπία. Η αφετηρία βέβαια όλων των συνεταιρισμών σύγχρονης μορφής είναι ο συνεταιρισμός των σκαπανέων της πόλης Ροτσντέιλ. Οι αρχές τους εξακολουθούν να ισχύουν και σήμερα και αποτελούν αναγνωριστικό στοιχείο των γνήσιων συνεταιρισμών. Οι κανόνες που έθεσαν για τη λειτουργία του συνεταιρισμού τους οι σκαπανείς αποτέλεσαν το καταστατικό τους, το οποίο συντάχθηκε από τα μέλη του. Σύμφωνα με το καταστατικό (Παπαγεωργίου, 2004):

1. Το κεφάλαιο προμηθεύεται από τα μέλη και αμείβεται με σταθερό επιτόκιο.
2. Μόνο τα πιο αγνά προϊόντα θα προμηθεύεται ο συνεταιρισμός για τα μέλη.
3. Θα γίνεται ακριβής ζύγιση και μέτρηση στα είδη που διαθέτει ο συνεταιρισμός.
4. Τα προϊόντα θα πωλούνται στις τιμές της αγοράς και δεν θα ζητείται ούτε θα χορηγείται πίστωση.
5. Το πλεόνασμα θα επιμερίζεται αναλογικά με το ύψος των αγορών κάθε μέλους από τον συνεταιρισμό.
6. Η αρχή «κάθε μέλος μια ψήφος» θα επικρατεί στην εκλογή της διοίκησης καθώς και η ισότητα των φύλων για τα μέλη.
7. Η διαχείριση θα γίνεται από την αιρετή διοίκηση και από μια περιοδικά εκλεγόμενη επιτροπή ελέγχου.
8. Ένα καθορισμένο ποσοστό από τα κέρδη θα χρησιμοποιείται για εκπαιδευτικούς σκοπούς.
9. Η λογιστική κατάσταση και οι ισολογισμοί θα παρουσιάζονται συχνά στη συνέλευση των μελών.
10. Δεν θα εξετάζονται οι πολιτικές και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις αυτών που ζητούν να γίνουν μέλη.

Ο δεκάλογος αυτός αποδείχτηκε στην πράξη ως άκρως ικανοποιητικός. Αξιοσημείωτοι είναι επίσης και οι άγραφοι κανόνες συμπεριφοράς μεταξύ των μελών του συνεταιρισμού, οι οποίοι είχαν τόση σημασία για τα μέλη όσο και οι ρητές διαταγές του καταστατικού τους. Δυστυχώς, οι συνεταιρισμοί έχουν συχνά αποτύχει να αναπτυχθούν όσο και ο συνεταιρισμός του Ροτσντέιλ λόγω της λανθασμένης εφαρμογής των αρχών του. Αν θέλουμε να ξεκινήσουμε ένα συνεταιρισμό, πρέπει να ξεκινήσουμε με την απόδοση ότι η αλλαγή είναι απαραίτητη προϋπόθεση. Αξίζει να ειπωθεί ότι οι σκαπανείς του Ροτσντέιλ είχαν το πλεονέκτημα της προηγούμενης εμπειρίας από πολλές άλλες ομάδες που είχαν αποπειραθεί να ιδρύσουν προηγουμένως συνεταιρισμούς στο Ηνωμένο Βασίλειο (Parnell, 2000). Στις αρχές του 1900 οι αποικιακές δυνάμεις της εποχής εκείνης στην Ευρώπη, έδωσαν ώθηση για την ανάπτυξη των συνεταιρισμών, ως μέσο αντιμετώπισης των προβλημάτων των ντόπιων πληθυσμών (Parnell, 2000). Επιπλέον, η ολοκληρωτική καταστροφή της γεωργικής παραγωγής το 1846 στη Γερμανία, απείλησε με λιμό τις φτωχότερες επαγγελματικές τάξεις και έδωσε το έναυσμα για την ανάπτυξη και εξέλιξη των πιστωτικών συνεταιρισμών στη Γερμανία. Οι πιστωτικοί συνεταιρισμοί σύγχρονης μορφής ξεκίνησαν από τη Γερμανία, με πρωτεργάτες τους Έρμαν Σούλτσε-Ντέλιτς και τον Φρειδερίκο-Γουλιέλμο Ραϊφάιζεν. Έτσι πολύ σύντομα διακρίθηκαν δυο τύποι συνεταιρισμών. Ο Σούλτσε Ντέλιτς ήταν ο ιδρυτής των αστικών πιστωτικών συνεταιρισμών, αρχικά των βιοτεχνών στις πόλεις και ο Ραϊφάιζεν ο ιδρυτής των γεωργικών πιστωτικών συνεταιρισμών. Οι αστικοί πιστωτικοί συνεταιρισμοί είναι οι λαϊκές τράπεζες ενώ οι αγροτικοί πιστωτικοί είναι τα αγροτικά ταμεία (Παπαγεωργίου, 2004; MacPherson, 1997). Ο Σούλτσε Ντέλιτς δεν αποδεχόταν την κρατική βοήθεια, ούτε και την οποιαδήποτε επέμβαση στη χορήγηση των δανείων. Θεωρούσε τους συνεταιρισμούς «*συντεχνίες του μέλλοντος*». Από το 1854 είχε ξεκινήσει την έκδοση του περιοδικού του «*Η συντεχνία του μέλλοντος*» (Τζωρτζάκης, 1973). Ο Ραϊφάιζεν, ιδρυτής των γεωργικών πιστωτικών συνεταιρισμών, γνώρισε μεγάλη επιτυχία, η οποία αποδεικνύεται με την ίδρυση 75 συνεταιρισμών μέχρι το 1870 και την ίδρυση της πρώτης ένωσης πιστωτικών συνεταιρισμών με την επωνυμία «*Γεωργική Συνεταιριστική Τράπεζα του Ρήνου*». Η ίδρυση αυτή συνοδεύτηκε με την ίδρυση και άλλων ενώσεων καθώς και την ίδρυση του Κεντρικού Γεωργικού

Ταμείου, που αργότερα μετονομάστηκε σε Γερμανική Τράπεζα Ραϊφάιζεν (Παπαγεωργίου, 2004; Τζωρτζάκης, 1973). Άλλο ένα δημιούργημα της βιομηχανικής επανάστασης αποτελούν και οι συνεταιρισμοί κοινής παραγωγής. Πατρίδα των συνεταιρισμών αυτών είναι η Γαλλία, όπου υπήρχαν οι κατάλληλες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες όχι μόνο για τη διάδοσή τους αλλά και τη δυνατότητα να δοκιμασθούν στην πράξη. Κοινό σημείο όλων των θεωρητικών υποστηρικτών ήταν η ανάγκη εύρεσης κεφαλαίου για να αξιοποιηθεί η εργατική δύναμη των μελών του.

4. Ο θεσμός στην Ευρώπη

Το σύνολο των συνεταιρισμών της Ε.Ε. εκπροσωπείται από τη Συντονιστική Επιτροπή Ευρωπαϊκών Συνεταιριστικών Οργανώσεων CCACE, η οποία ιδρύθηκε το 1982. Εκτός από τους συνεταιρισμούς συμμετέχουν και εθνικές διατομεακές οργανώσεις, όπως το Ινστιτούτο Συνεταιριστικών Ερευνών και Μελετών (ΙΣΕΜ) της Ελλάδας. Το 1958 ιδρύθηκε η ΚΟΠΑ, δηλαδή η Επιτροπή Γεωργικών Επαγγελματικών Οργανώσεων της ΕΟΚ και το 1959 η ΚΟΖΕΚΑ, δηλαδή η Γενική Επιτροπή Γεωργικού Συνεργατισμού της ΕΟΚ. Η διαφορά των δυο επιτροπών έγκειται στο γεγονός ότι στην ΚΟΠΑ μπορούν να μετέχουν περισσότερες από μια οργανώσεις από κάθε χώρα, σε αντίθεση με την ΚΟΖΕΚΑ που δέχεται μόνο μια. Στην Ελλάδα υπάρχουν η ΠΑΣΕΓΕΣ, η ΓΕΣΑΣΕ – Γενική Συνομοσπονδία Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδος, και η ΣΥΔΑΣΕ – Συνομοσπονδία Δημοκρατικών Αγροτικών Συλλόγων Ελλάδος. Στην ΚΟΠΑ συμμετέχει μόνο η ΓΕΣΑΣΕ. Η κύρια δραστηριότητα στην ΚΟΖΕΚΑ είναι η εφαρμογή της παρεμβατικής Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) (Παπαγεωργίου, 2004).

5. Ο θεσμός παγκοσμίως

Σε όλο τον κόσμο υπάρχουν διάφορες κατηγορίες συνεταιρισμών. Η παγκόσμια οργάνωση συνεταιρισμών ακούει στο όνομα Διεθνής Συνεταιριστική Ένωση – ΔΣΕ (ICA). Σε αυτή εκπροσωπούνται 93 χώρες με 725 εκατομμύρια περίπου συνεταιρισμούς. Η ΔΣΕ ιδρύθηκε το 1895 με έδρα το Λονδίνο. Σήμερα η έδρα της βρίσκεται στη Γενεύη, αλλά υπάρχουν περιφερειακά γραφεία για όλες τις ηπείρους. Κάποιες διεθνείς οργανώσεις-

μέλη της ΔΣΕ είναι: ICPA, OCA, WOCCU, CCC-CA, COLACOT, COLAC, CONSUMINTER, ACCU. Επίσης, υπάρχει ένας φορέας ο οποίος βοηθά τη συνεταιριστική ανάπτυξη. Πρόκειται για την COPAC, την Επιτροπή Προώθησης Ενίσχυσης προς τους Συνεταιρισμούς. Η COPAC ιδρύθηκε το 1971 και εδρεύει στη Ρώμη. Παράλληλα λειτουργούν και κάποιες διεθνείς οργανώσεις, όπως είναι οι :

- Διεθνής Οργάνωση Αγροτικών Συνεταιρισμών
- Διεθνής Οργάνωση Συνεταιριστικών Τραπεζών
- Διεθνής Οργάνωση Καταναλωτικών Συνεταιρισμών
- Διεθνής Οργάνωση Αλιευτικών Συνεταιρισμών
- Διεθνής Οργάνωση Συνεταιριστικής Κατοικίας
- Διεθνής Συνομοσπονδία Συνεταιριστικών Και Αμοιβαίας Ωφέλειας Ασφαλίσεων
- Διεθνής Οργάνωση Καταναλωτικών Συνεταιρισμών Διανεμητικού Εμπορίου
- Διεθνής Οργάνωση Συνεταιριστικού και Συλλογικού Τουρισμού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΟΙ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1. Ιστορία των Ελληνικών Συνεταιρισμών

Οι απαρχές του 20ού αιώνα βρήκαν στην Ελλάδα την ανάπτυξη διαφόρων παραδοσιακών μορφών συνεργατισμού. Οι συνεταιρισμοί των κτηνοτρόφων (μιπάτα), οι συνεργατικές των κτιστών, οι σεμπριές των κτηνοτρόφων, οι συνεργατικές χαλιών, οι συντεχνίες και τα μπουλούκια (θεατρικές επιχειρήσεις), είναι κάποιες από τις μορφές αυτές (Κλήμης, 1985). Οι σημαντικότεροι βέβαια σταθμοί στην ιστορία του συνεργατισμού στη χώρα μας είναι τα Αμπελάκια της Θεσσαλίας, οι Συντροφοναύτες των νησιών, τα Τσελιγκάτα και η Κοινή Αλιεία στη Μαύρη Θάλασσα. Ο Ζαχαρίας Παπαντωνίου έγραψε το 1937 στην εφημερίδα «Ελεύθερο Βήμα» για το φαινόμενο του συνεταιρισμού των Αμπελακίων. Τα Αμπελάκια βρίσκονται στη Θεσσαλία και είναι χτισμένα στον Κίσαβο, κοντά στην κοιλάδα των Τεμπών. Από το 1778, άντρες, γυναίκες και παιδιά ασχολήθηκαν με την παραγωγή κόκκινων νημάτων. Παρήγαγαν το ερυθρόδανο, ένα ανεξίτηλο κόκκινο χρώμα. Έφτιαχναν νήματα από βαμβάκι. Τα προϊόντα τους τα εξήγαγαν στο εξωτερικό. Καραβάνια με μεγάλα φορτία ταξίδευαν στην κεντρική και δυτική Ευρώπη. Ο συνεταιρισμός των Αμπελακίων ήταν ο μεγαλύτερος καταθέτης σε τράπεζες της Βιέννης. Μέσω του συνεταιρισμού, προωθήθηκε η τοπική ανάπτυξη, αναπτύχθηκε το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων και αυξήθηκε το εισόδημά τους. Ένα μέρος των κερδών τους το διέθεταν στα μοναστήρια. Τα μοναστήρια ήταν τα σχολεία τους εκείνη την εποχή, ήταν το μέσο για την ανάπτυξη των γραμμάτων. Η παρακμή όμως δεν άργησε να φανεί. Η Βιομηχανική Επανάσταση το 1810, η επίθεση του Δελή Πασά, η πτώχευση των Αυστριακών Τραπεζών και η πανώλη το 1812, συντέλεσαν στην παρακμή και τελική διάλυση του συνεταιρισμού. (Παπαγεωργίου, 2004; Κλήμης, 1985). Αξιοσημείωτη είναι και η συνεταιριστική δράση των Συντροφοναυτών των Νησιών την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Η Ύδρα, οι Σπέτσες και τα Ψαρά, τρία μικρά νησιά, αποτελούν λαμπρό παράδειγμα στην ιστορία των συνεταιρισμών. Ο Μιαούλης, η Μπουμπουλίνα, ο Κανάρης, Ο Πιπίνος και ο Παπανικολής, είναι ονόματα των πρωτεργατών. Με 168 πλοία, εκ των οποίων τα 154 ήταν συνεταιριστικά, κατόρθωσαν να ελέγξουν τη

Μεσόγειο. Με την καταφυγή στη συνεργασία, η ναυπήγηση ενός πλοίου έγινε από δύσκολη, πιο απλή υπόθεση. Μικροί και μεγάλοι κεφαλαιούχοι έγιναν συμπλοιοκτήτες (Πάνος, 1981). Όσον αφορά τον αγροτικό και ορεινό χώρο της Ελλάδας, μια άλλη μορφή συνεργατισμού έλαβε χώρα από τον 18ο έως τον 20ο αιώνα, τα τσελιγκάτα. Στα Άγραφα, στην Πίνδο, στον Όλυμπο και σε άλλες ορεινές περιοχές της χώρας μας, οργανώθηκαν και ενώθηκαν οι νομάδες και δημιούργησαν τα τσελιγκάτα. (Πάνος, 1981). Πρόκειται για ένωση 10 έως 30 ποιμνίων – κοπαδιών που σχημάτιζαν μεγάλα κοπάδια από 2 μέχρι 10 χιλιάδες αιγοπρόβατα. Καταστατικό και γραμμένοι κανόνες δεν υπήρχαν. Οι ηθικές αξίες των νομάδων, η απαλλαγή από τον μεταξύ τους ανταγωνισμό και η δημιουργία ισχυρών κοινωνικών δεσμών μεταξύ τους ήταν τα στοιχεία εκείνα που συντέλεσαν στην ανάπτυξη των τσελιγκάτων. Δυστυχώς, η εγκατάσταση στα αστικά κέντρα, η αποκατάσταση των Θεσσαλών ακτημόνων, το ενδιαφέρον των ανθρώπων για μόρφωση και η αποκατάσταση των προσφύγων ήταν αρκετά για την αποδυνάμωση των τσελιγκάτων. Στις ακτές της Μαύρης Θάλασσας ξεκίνησε τον 18ο αιώνα, στη Σωζόπολη της Ανατολικής Ρωμυλίας, η οργανωμένη κατά συνεταιριστικό τρόπο Κοινή Αλιεία στη Μαύρη Θάλασσα. Ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων της Σωζόπολης έβρισκε απασχόληση στην αλιεία. Οι ιδιοκτήτες των ανοιχτών ιχθυοτροφείων (πόχες), των ψαροκάικων και των διχτυών συνεταιριζόνταν με τους ψαράδες (ποχαροί) και μοιράζονταν σε συμφωνημένα μερίδια ανάλογα με την αξία των ψαριών. Στη γενική συνέλευση που γινόταν πριν την έναρξη της αλιευτικής περιόδου, διατυπώνονταν οι όροι της συνεργασίας και η πολιτική που θα ακολουθούσαν. Σχηματιζόνταν ομάδες των 8-10 ατόμων ή 15-20 ατόμων για βάρκες που θα αναλάμβαναν το ψάρεμα. Το ψάρεμα γινόταν με τη συνεργασία 2 σκαφών. Η διανομή των κερδών γινόταν στα 2, αφού προηγουμένως είχε δοθεί ένα ποσό για κοινωφελή έργα της κοινότητας και διάφορες άλλες κοινωνικές υπηρεσίες (Παπαγεωργίου, 2004).

Μια πρώτη παρατήρηση που μπορεί να κάνει κάποιος είναι πως και στις τέσσερις μορφές συνεταιριστικών οργανώσεων που γνώρισαν ανάπτυξη στην Ελλάδα ένα κύριο στοιχείο και κοινό χαρακτηριστικό ήταν η προσφορά μέρους των κερδών για την ανάπτυξη του τόπου. Οι επιτυχίες των συνεταιρισμών σύγχρονης μορφής στην Ευρώπη άρχισαν να φτάνουν και στην Ελλάδα. Η

πρώτη ελληνική προσπάθεια απομίμησης του συνεταιρισμού του Ροτσντέιλ ήταν ο καταναλωτικός συνεταιρισμός «Εταιρεία Εργατικού Λαού, η Αυτοβοήθεια», που ιδρύθηκε στην Αθήνα το 1870. Την ίδια χρονιά ιδρύθηκε και ο συνεταιρισμός «Ένωσις των τιμίων τεχνιτών, δευτέρα εν Αθήναις Εταιρία του Λαού». Μέσα στα επόμενα 20 χρόνια ιδρύθηκαν πολλοί ακόμα συνεταιρισμοί όπως η «Εργατική Εταιρία των Τυπογράφων» το 1882, η «Συνεταιριστική Αλληλασφάλεια Ναυτικών Πλωμαρίου» το 1882, ο «Γεωργικός Προμηθευτικός Σύλλογος Βυτίνης» το 1893, το «Σωματείο ο Εργάτης» το 1897 και η «Ελληνική Στρατιωτική Ένωσις» το 1890 (Κλήμης, 1985). Η ίδρυση του συνεταιρισμού «Μετοχικό Γεωργικό Ταμείο Αλληλοβοήθειας» στον Αλμυρό του Βόλου ήταν σταθμός για τη δημιουργία μιας σειράς γεωργικών συνεταιρισμών. Ο συνεταιρισμός ιδρύθηκε από τον Μιχόπουλο και τον Γεωργιάδη με ιδρυτικά μέλη 48 γεωργούς. Ήταν ο σταθμός για την μετέπειτα εξέλιξη και ίδρυση συνεταιρισμών μεταξύ 1909 και 1914. Άλλοι σημαντικοί σταθμοί είναι η «Μετοχική Εταιρία Οίνων και Οινοπνευμάτων» το 1909, το «Μετοχικό Ταμείο Αλληλοβοήθειας Παραχελωίτιδος» το 1911 και ο «Συνεργατικός Γεωργικός Σύνδεσμος Μεσογείων το 1912». Το 1913 και 1914 ιδρύθηκαν άλλοι 21 γεωργικοί συνεταιρισμοί. Εκείνη τη χρονιά ψηφίστηκε και ο πρώτος νόμος για τους συνεταιρισμούς (Νόμος 602/1915). Ο Σωκράτης Ιασεμίδης και ο Αλέξανδρος Μυλωνάς ήταν δυο πολύ σημαντικές προσωπικότητες που συνέβαλαν στην επεξεργασία του νόμου (Παπαγεωργίου, 2004). Το 1917 ιδρύθηκε στην Ελλάδα η πρώτη Ένωση Γεωργικών Συνεταιρισμών και συγκεκριμένα στην Καλαμάτα. Μέχρι το 1923 είχαν ιδρυθεί συνολικά 22 ενώσεις με 471 μέλη – συνεταιρισμούς, ενώ μέχρι το 1927 ο αριθμός αυξήθηκε και έφτασε τις 44 Ενώσεις Γεωργικών Συνεταιρισμών. Το 1919 άρχισαν οι προσπάθειες διασύνδεσης των ενώσεων. Μόλις το 1922 ιδρύθηκε, με πρωτοβουλία ενώσεων της Πελοποννήσου, η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών. (Κλήμης, 1985). Η συνομοσπονδία όμως αυτή ατόνησε λόγω ελλιπούς ηθικής και οικονομικής στήριξης και ιδρύθηκε ξανά το 1935 με 34 ενώσεις και 1300 μέλη – συνεταιρισμούς (Παπαγεωργίου, 2004).

Η Πανελλήνια αυτή Συνομοσπονδία ονομάστηκε το 1936 σε ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ, δηλαδή Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών.

Πρώτος της διευθυντής ήταν ο Θ. Τζωρτζάκης, ο οποίος το 1938 παραιτήθηκε (Κλήμης, 1991). Τότε καταργήθηκε η ΠΑ.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. και στη θέση της ιδρύθηκε η Εθνική Συνομοσπονδία Γεωργικών Συνεταιρισμών Ελλάδος (ΕΣΣΕ). Η ΕΣΣΕ ξαναπήρε την αρχική της επωνυμία την περίοδο της Κατοχής. Αμέσως μετά τον πόλεμο υπήρχαν στην Ελλάδα 6.522 συνεταιρισμοί με 750.000 μέλη, 100 Ενώσεις Συνεταιρισμών, δύο Κοινοπραξίες Συνεταιριστικών Οργανώσεων (ΚΥΔΕΠ: Κεντρική Υπηρεσία Διαχείρισεως Εγχωρίων Προϊόντων – 1940 και ΚΣΟΣ: Κοινοπραξία Συνεταιριστικών Οργανώσεων Σουλτανίνας – 1940) και η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ). Επίσης, το 1947 ιδρύθηκε η Συνεταιριστική Ένωση Καπνοπαραγωγών Ελλάδος (ΣΕΚΕ) και ήδη από το 1935 είχε ιδρυθεί η Ένωση Σουλτανοπαραγωγών Κρήτης (Παπαγεωργίου, 2004).

2. Νομοθεσία και κατηγορίες Συνεταιρισμών

Η συνεταιριστική νομοθεσία για τους γεωργικούς συνεταιρισμούς αποτελείται από τους εξής νόμους: Ν. 602/1915, Ν. 921/1979, Ν. 1541/1985, Ν. 2169/1993, Ν. 2810/2000.

Αναφορικά με την κατηγοριοποίηση των συνεταιρισμών, αυτοί χωρίζονται κυρίως στους αγροτικούς και τους αστικούς. Επειδή θα αφιερώσουμε το επόμενο κεφάλαιο στην κατηγορία των αγροτικών συνεταιρισμών, εδώ θα ασχοληθούμε κυρίως με τους αστικούς συνεταιρισμούς και τις υποκατηγορίες τους.

Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου έφερε και δυο πολύ σημαντικά γεγονότα τα οποία και αναζωπύρωσαν το ενδιαφέρον για το θεσμό των αστικών συνεταιρισμών. Το ένα ήταν το γιουγκοσλαβικό πείραμα για αυτοδιαχείριση και το άλλο η ανάπτυξη και εξέλιξη των συνεταιρισμών του Μόντραγκον. Το πείραμα του Μόντραγκον ξεκίνησε το 1956 με την ίδρυση της πρώτης συνεταιριστικής μονάδας Ulgor που θεωρείται μέχρι σήμερα σημαντική. Ο πρώτος αυτός συνεταιρισμός ιδρύθηκε με την πρωτοβουλία ενός ιερέα και με τη βοήθεια πέντε εργατών. Αυτό αποτέλεσε την αρχή για μια θαυμαστή εξελικτική πορεία και τη δημιουργία μιας αλυσίδας συνεταιρισμών (Δημόπουλος, 1987). Οι αστικοί συνεταιρισμοί προσφέρουν υπηρεσίες σε

καταναλωτές και προμηθευτικές ομάδες ατόμων. Κύρια δραστηριότητά τους είναι η προαγωγή και προώθηση των κοινών επαγγελματικών συμφερόντων των μελών τους (Τσιλιγκέρη, χ.χ.). Τα κυριότερα είδη αστικών συνεταιρισμών είναι (Τσιλιγκέρη, χ.χ., Κλήμης, 1985):

- Καταναλωτικοί Συνεταιρισμοί
- Συνεταιρισμοί Φαρμακοποιών
- Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί και Συνεταιριστικές Τράπεζες
- Συνεταιρισμοί Ηλεκτρολόγων
- Συνεταιρισμοί Υδραυλικών
- Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί (από το 1987 δεν συμπεριλαμβάνονται στους αστικούς σύμφωνα με το Προεδρικό Διάταγμα 93/1987)
- Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί

Στην Ελληνική νομοθεσία, οι αστικοί συνεταιρισμοί καλύπτονται σήμερα από το νόμο 2166/93. Η σύσταση ενός αστικού συνεταιρισμού απαιτεί την σύνταξη καταστατικού, το οποίο πρέπει να υπογραφεί από δεκαπέντε τουλάχιστον άτομα και να γίνει η καταχώρησή του στο μητρώο συνεταιρισμών του ειρηνοδικείου της περιφέρειας που εδρεύει ο συνεταιρισμός. Με την καταχώρηση αυτή στο μητρώο των συνεταιρισμών, αποκτά ο αστικός συνεταιρισμός αυτομάτως προσωπική και εμπορική ιδιότητα (Τσιλιγκέρη, χ.χ.). Το βασικό οργανωτικό σχήμα των συνεταιρισμών αποτελείται από (Δημόπουλος, 1987, Παπαγεωργίου, 2004):

- Γενική Συνέλευση (Γ.Σ.), στην οποία πρέπει να υπάρχει απαρτία και πλειοψηφία για τις αποφάσεις
- Διοικητικό Συμβούλιο, αποτελούμενο από 5 μέλη με θητεία 2-4 χρόνια και το οποίο ασκεί τη διοίκηση του συνεταιρισμού και αποφασίζει για όλα τα θέματα, εκτός εκείνων που το καταστατικό ορίζει ότι πρέπει να συζητηθούν στη Γ.Σ.
- Εποπτικό Συμβούλιο, αποτελούμενο από 3 μέλη εκλεγμένα από τη Γ.Σ. και το οποίο ελέγχει τις πράξεις της Γ.Σ. και την τήρηση των διατάξεων του νόμου, του καταστατικού και των αποφάσεων της Γ.Σ.

α) Συνεταιρισμοί Φαρμακοποιών

Πάνω από τη μισή εγχώρια αγορά φαρμάκων καλύπτουν σήμερα οι συνεταιρισμοί αυτοί, με ένα ύψος κερδών άνω του 1,8 δις € και μια διαρκή αύξηση της απασχόλησης σε αυτούς ετησίως κατά 6,5%. Το 1930 ιδρύθηκε ο πρώτος Συνεταιρισμός Φαρμάκων στη Θεσσαλία με 15 ιδρυτικά μέλη, την ίδρυση του οποίου ακολούθησε μια μεγάλη ανάπτυξη και εξέλιξη των Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών (ΣΥ.ΦΑ.). Έκτοτε Ιδρύθηκαν συνεταιρισμοί σε όλη σχεδόν της Ελλάδα. Σήμερα, υπάρχουν 27 ΣΥ.ΦΑ. με 4.700 μέλη φαρμακοποιούς. Το 1983 ιδρύθηκε η Ο.Σ.Φ.Ε. δηλαδή η Ομοσπονδία Συνεταιρισμών Φαρμακοποιών Ελλάδος. Στις 27 Ιουνίου 1987 υπογράφηκε το πρώτο καταστατικό στη Θεσσαλονίκη από τους αντιπροσώπους των ΣΥ.ΦΑ. και ένα χρόνο αργότερα, το 1988, διεξήχθη το πρώτο συνέδριο αντιπροσώπων της ΟΣΦΕ με συμμετοχή 18 από τα 20 μέλη του. Από τότε, η διοργάνωση του συνεδρίου γίνεται κάθε χρόνο. Το 1995 δημιουργήθηκε το λεγόμενο Μεσογειακό Τόξο, το οποίο περιλαμβάνει τις χώρες Πορτογαλία, Ιταλία, Ισπανία, Ελλάδα και Τουρκία. Πρόκειται για μια συνεργασία μεταξύ των χωρών στον τομέα των φαρμάκων. Μέχρι το 1986, οι συνεταιρισμοί αυτοί βρίσκονταν κάτω από τον έλεγχο του Κράτους. Από το 1986 και μετά ο έλεγχος αυτός σταμάτησε και οι συνεταιρισμοί αυτονομήθηκαν. Η δημιουργία των συνεταιρισμών βοήθησε τόσο τους φαρμακοποιούς όσο και την οικονομία της χώρας μας. Πιο συγκεκριμένα, οι συνεταιρισμοί βοήθησαν στην αύξηση της ετήσιας απόδοσης (40-120%), ενώ αν δούλευαν αυτόνομα οι φαρμακοποιοί θα είχαν απόδοση 1-2% ή και αρνητική. Επίσης, η φοροδιαφυγή έχει μειωθεί ή και εκμηδενισθεί, σε σύγκριση με το 1982 που η παραοικονομία άγγιζε το 60-65% (Γαλανόπουλος, 2006; Μπελώνης, 2006).

β) Πιστωτικοί Συνεταιρισμοί και Συνεταιριστικές Τράπεζες

Οι Γερμανοί Ντέλιτς και Ραϊφάιζεν θεωρούνται οι πρωτεργάτες των πιστωτικών συνεταιρισμών που έκαναν την εμφάνισή τους στη Γερμανία τον 19ο αιώνα, αποτελώντας το εφαλτήριο για την ίδρυση και λειτουργία των συνεταιριστικών τραπεζών. Συγκεκριμένα, η πίεση του ανταγωνισμού για προσφορά καλύτερων υπηρεσιών με μικρότερο κόστος και η ανάγκη για ορθολογικότερη οργάνωση της λειτουργίας τους, ώθησαν τους τοπικούς

πιστωτικούς συνεταιρισμούς στην ίδρυση συνεταιριστικών πιστωτικών ιδρυμάτων σε εθνικό επίπεδο. Υπάρχει σημαντική διαφοροποίηση στον τρόπο ανάπτυξης των συνεταιριστικών τραπεζών και των εμπορικών τραπεζών. Σήμερα σε περισσότερες από 100 χώρες σε όλο τον κόσμο λειτουργούν περισσότεροι από 60.000 πιστωτικοί συνεταιρισμοί τύπου Ραϊφάιζεν ή Σούλτσε - Ντέλιτς με περισσότερα από 200.000.000 μέλη. Στην Ευρώπη λειτουργεί σήμερα η Ε.Ε. συνεταιριστικών τραπεζών, η οποία εκπροσωπεί 34 εθνικές συνεταιριστικές οργανώσεις, μέλη 21 ευρωπαϊκών χωρών. Η Ε.Ε. των συνεταιριστικών τραπεζών ιδρύθηκε το 1970 και η έδρα της βρίσκεται στις Βρυξέλλες. Οι ευρωπαϊκές συνεταιριστικές τράπεζες κατέχουν το 20% περίπου της ευρωπαϊκής τραπεζική αγοράς, δηλαδή το 50% περίπου του ποσοστού που κατέχουν οι εμπορικές τράπεζες (Αποστολόπουλος, 2005). Στη Γαλλία υπάρχουν σήμερα 150 περίπου περιφερειακές τράπεζες και έχει μερίδιο αγοράς περίπου 22,3%. Η Γερμανία έχει μερίδιο στην συνεταιριστική αγορά 19,1% ενώ η Φιλανδία 30,4% στην εγχώρια αγορά με 247 συνεταιριστικές τράπεζες (Πιστωτικός Συνεταιρισμός Νομού Λάρισας). Στην Ελλάδα λειτουργεί ο Όμιλος Συνεταιριστικών Τραπεζών. Ήδη έχει αρχίσει η διαφήμισή του στα μέσα ενημέρωσης. Οι συνεταιριστικές τράπεζες είναι 16 και υπάγονται στην Πανελλήνια Συνεταιριστική Τράπεζα, η οποία συνεργάζεται με τη Συνεταιριστική Τράπεζα Ντίζερμπανκ της Γερμανίας. Συνολικά εργάζονται 781 υπάλληλοι στα 148 καταστήματα συνεταιριστικών τραπεζών. Τα μέλη τους έφτασαν το 2005 τα 155.000 περίπου. Απευθύνονται κυρίως σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις, ελεύθερους επαγγελματίες, υπαλλήλους και συνταξιούχους (Χατζηηλιάδης, 2006). Στην περιοχή της Θεσσαλίας και συγκεκριμένα στη Λάρισα, ιδρύθηκε το 1997 ο Πιστωτικός Συνεταιρισμός Λάρισας με στόχο την μετεξέλιξή του σε τράπεζα. Η σημαντικότερη προϋπόθεση για την ανάπτυξή του είναι η συγκέντρωση του αναγκαίου μετοχικού κεφαλαίου. Η εκλογή του Διοικητικού Συμβουλίου και η μεθοδική και δυναμική του εργασία, θα συμβάλουν αποφασιστικά στη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για τη γρήγορη πραγματοποίηση του στόχου του (Πιστωτικός Συνεταιρισμός Νομού Λάρισας). Οι προοπτικές για την περαιτέρω ανάπτυξη αναφέρονται στις ανταγωνιστικές συνθήκες, τις νομοθετικές ρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν, τη ζήτηση για αύξηση των συνεταιριστικών μερίδων, την απόκτηση ενιαίας ταυτότητας των

συναλλασσόμενων, την αύξηση των καταστημάτων σε 300 και τον διπλασιασμό του μεριδίου αγοράς, την αξιοποίηση της συνεργασίας με τη γερμανική τράπεζα και την περαιτέρω διασυνεργατική συνεργασία με στόχο την ανταλλαγή ύλης μεταξύ των φορέων κοινωνικής οικονομίας (Χατζηηλιάδης, 2006)

γ) Συνεταιρισμοί Ηλεκτρολόγων

Στη χώρα μας υπάρχουν 30 συνεταιρισμοί ηλεκτρολόγων με 70 καταστήματα και 5.000 μέλη ηλεκτρολόγους (Παπαγεωργίου, 2004).

δ) Συνεταιρισμοί Υδραυλικών

Μέχρι το 2000 είχαν ιδρυθεί 31 συνεταιρισμοί υδραυλικών που κάλυπταν το 65% της χώρας (Παπαγεωργίου, 2004).

ε) Εταιρίες Λαϊκής Βάσης ή Λαϊκές Εταιρίες

Μια ιδιάζουσα μορφή υβριδίου ανώνυμης εταιρείας και συνεταιρισμού, η ίδρυση της πρώτης ΕΛΒ είχε ως αφορμή μια ναυτική τραγωδία, με την Ανώνυμη Ναυτιλιακή Εταιρία Κρήτης (Α.Ν.Ε.Κ.) να είναι η πρώτη πολλών. Κύρια χαρακτηριστικά τους αποτελούν η ευρεία λαϊκή συμμετοχή, η κοινωνική τους διάσταση και η οικονομική διαχείριση υπέρ των πολλών. Σήμερα στην Ελλάδα υπάρχουν λαϊκές εταιρίες όπως είναι οι: Μινωικές Γραμμές, Ν.Ε. Λέσβου, Ν.Ε. Νάξου, Ν. Τουριστική Εταιρία Λακωνίας-Κρήτης, Ν.Ε. Χίου, Δ.Α.Ν.Ε. στη Ρόδο, Ν.Ε. Ζακύνθου, Ν.Ε. Σύμης, Ν.Ε. Σκύρου (Αποστολόπουλος, 2005).

στ) Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί

Η εξασφάλιση κατοικιών σε αστικά ή παραθεριστικά μέρη ή η εν γένει αναμόρφωση περιοχών κατοικίας υπέρ των μελών τους, είναι οι σκοποί των οικοδομικών συνεταιρισμών. Διακρίνονται σε αστικούς οικοδομικούς συνεταιρισμούς και παραθεριστικούς οικοδομικούς συνεταιρισμούς. Η νομοθεσία των οικοδομικών συνεταιρισμών αναφέρεται στο προεδρικό διάταγμα 27/1999 (Παπαγεωργίου, 2004).

ζ) Γυναικείοι Αγροτουριστικοί Συνεταιρισμοί

Η συμμετοχή της γυναίκας στον θεσμό του συνεταιρισμού παρουσίασε κάποια σοβαρά προβλήματα από την έλλειψη οργανωτικής και λογιστικής εμπειρίας, την έλλειψη ταμειακή ρευστότητας και φήμης και την έλλειψη μόνιμου και εξειδικευμένου προσωπικού, έως την έλλειψη κεφαλαίων και προβλήματα που αφορούν τη χρήση του υπολογιστή και του internet. Πρέπει δηλαδή να γίνουν ικανές για την προώθηση των προϊόντων τους, να αναπτύξουν δομές χρηματοδότησης, να έχουν σταθερή ποιότητα και ταυτότητα, να διαθέτουν σύστημα ασφαλείας HACCP και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες. Παράλληλα, απαραίτητη είναι και η παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης, καθώς και συμβουλευτική για τις γυναίκες. Για το λόγο αυτό υπάρχουν στην Ελλάδα 5 συμβουλευτικά κέντρα. Μέσω της Γενικής Γραμματείας Ισότητας, προσφέρεται δικτύωση στους συνεταιρισμούς τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Οι γυναίκες οργανώνονται καλύτερα και έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση. Στην Αγγλία και τη Σουηδία παρατηρείται ανάπτυξη μικροπιστωτικών ενεργειών, ενώ στην Ολλανδία, η χρηματοδότηση γίνεται από μη κερδοσκοπικές οργανώσεις. Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρηματοδοτεί τέτοιους αγροτουριστικούς συνεταιρισμούς μέσω διαφόρων προγραμμάτων και στοχεύει στην προώθηση της τουριστικής δραστηριότητας. Η ενασχόληση των γυναικών με τον αγροτουρισμό συμβάλλει στην αύξηση των θέσεων εργασίας, στην τοπική ανάπτυξη, την ενίσχυση της θέσης της γυναίκας, την κοινωνική της καταξίωση, τον σεβασμό στα ήθη και τα έθιμα και τέλος βοηθά στην αειφόρο ανάπτυξη της περιοχής. Σήμερα λειτουργούν στη χώρα μας 110 γυναικείοι συνεταιρισμοί. Από αυτούς οι 10 περίπου λειτουργούν σε ικανοποιητικό βαθμό, ενώ οι υπόλοιποι φυτοζωούν. Οι γυναικείοι οργανισμοί αναλαμβάνουν μεγαλύτερους κινδύνους από άλλους συνεταιρισμούς. Συχνά, οι γυναίκες αποτρέπουν τα παιδιά τους να ασχοληθούν με τον αγροτικό τομέα, ακόμα και να μείνουν εκεί. Αυτό λειτουργεί ανασταλτικά στην ανάπτυξη και εξέλιξη του αγροτικού τομέα (Γιδαράκου, 2005; Κλαδιανού-Παπαδάκη, 2005).

3. ΠΑΣΕΓΕΣ

Η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ) ιδρύθηκε το 1935 και είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου. Αποτελεί τον κορυφαίο ιδεολογικό και συντονιστικό φορέα των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων της χώρας, που υποστηρίζει, προωθεί, προάγει τις δραστηριότητές τους και τις εκπροσωπεί σε διεθνές, ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της για την υποστήριξη των μελών της, η ΠΑΣΕΓΕΣ, μεταξύ άλλων, εκπονεί μελέτες, εργασίες, έρευνες και συνάπτει συμβάσεις έργου ή παροχής υπηρεσιών, που έχουν σχέση με την αγροτική, γενικά, και τη συνεταιριστική, ειδικά, ανάπτυξη. Παρακολουθεί στενά την αγροτική, συνεταιριστική, φορολογική και την αναπτυξιακή νομοθεσία που ενδιαφέρει τους αγρότες και τις οργανώσεις τους, υποβάλλει προτάσεις και διεκδικεί την εναρμόνισή τους με τα συμφέροντα και τις ανάγκες τους και γνωμοδοτεί, σύμφωνα με νομοθετική πρόβλεψη, για θέματα που αναφέρονται σε οικονομικές ενισχύσεις και κίνητρα που παρέχονται στις ΑΣΟ καθώς και επί σχεδίων νόμων, διαταγμάτων και αποφάσεων που αφορούν στα μέλη της. Διαπραγματεύεται και συνάπτει συλλογικές συμβάσεις εργασίας που αφορούν στο προσωπικό των Αγροτικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων κάθε βαθμίδας. Συντονίζει τις ενέργειες των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων και ενισχύει το έργο τους, παρέχοντας επιστημονική και τεχνική υποστήριξη, συμβουλές και υπηρεσίες για την οργάνωση και την ανάπτυξή τους.

Η έδρα της ΠΑΣΕΓΕΣ βρίσκεται στην Αθήνα, όπου η Συνομοσπονδία διαθέτει ιδιόκτητα γραφεία. Οι υπηρεσίες που παρέχει στηρίζονται στη συγκροτημένη Υπηρεσιακή της δομή, που αποτελείται από έμπειρα και ειδικευμένα στελέχη. Σημαντική συμβολή στην προώθηση των θέσεων και των προτάσεων των αγροτικών συνεταιριστικών οργανώσεων της χώρας παρέχεται από το Γραφείο Βρυξελλών της ΠΑΣΕΓΕΣ, ενώ στις ιδιόκτητες εγκαταστάσεις της, στη Θεσσαλονίκη, η ΠΑΣΕΓΕΣ διαθέτει εκπαιδευτικά κέντρα, όπου παρέχει συνεταιριστική εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση στον αγροτικό τομέα με το εθνικής εμβέλειας Κέντρο Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ ΠΑΣΕΓΕΣ).

Οι τομείς που καλύπτονται από τους συνεταιρισμούς που υπάγονται στην ΠΑΣΕΓΕΣ περιλαμβάνουν τον τομέα της Γεωργίας (Αμπέλι/Κρασί, Αρωματικά/Φαρμακευτικά Φυτά , Βαμβάκι, Δημητριακά/Σπόροι, Ειδικές καλλιέργειες, Ελιά/Λάδι, Ζάχαρη, Καλλωπιστικά άνθη, Καπνός, Κτηνοτροφικά φυτά, Λαχανικά/Κηπευτικά, Λοιπά αγροτικά είδη , Ξηροί καρποί , Φρούτα, Ψυχανθή/Όσπρια, Εναλλακτικές Καλλιέργειες κλπ .) τον τομέα της Κτηνοτροφίας (Αιγοπροβατοτροφία, Βοοτροφία, Γαλακτομικά, Μελισσοκομία / Σηροτροφία, Πτηνοτροφία, Χοιροτροφία κλπ.) τον τομέα της Αλιείας (Θαλάσσια αλιεία, Ιχθυοκαλλιέργειες κλπ.) καθώς και ασχολίες σχετικά με τα Δάση και το Κυνήγι.

Το δίκτυο των Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ) που εκπροσωπεί η ΠΑΣΕΓΕΣ αποτελεί την κυρίαρχη δομή στήριξης του αγροτικού τομέα στην περιφέρεια. Καλύπτει όλα τα γεωγραφικά διαμερίσματα της χώρας με 112 μικρομεσαίες επιχειρήσεις που λειτουργούν, κυρίως, σε επίπεδο Νομού και έχουν ως μέλη τους 6.376 πρωτοβάθμιους Αγροτικούς Συνεταιρισμούς, διάσπαρτους σε κάθε σχεδόν περιοχή όπου εκφράζεται αγροτική δραστηριότητα. Το 2003, η ΠΑΣΕΓΕΣ απέκτησε 14 νέα μέλη, στα οποία περιλαμβάνονται τριτοβάθμιες συνεταιριστικές οργανώσεις (όπως η Ελαιουργική, η Κεντρική Ένωση Οινοποιητικών Συνεταιριστικών Οργανώσεων Ελλάδος - ΚΕΟΣΟΕ, η Κεντρική Ένωση Σπόρων και Πολλαπλασιαστικού Υλικού - ΚΕΣΠΥ κ.ά.), συνεταιριστικές ανώνυμες εταιρείες (όπως η ΣΕΚΕ Α.Ε., η ΑΣΕΑΡ Α.Ε.), αλλά και κοινοπραξίες αγροτικών συνεταιρισμών, που αναπτύσσουν μαζί με τις ΕΑΣ σημαντικές δραστηριότητες.

Ο συνολικός κύκλος εργασιών των μελών της ΠΑΣΕΓΕΣ - του συνόλου των 126 συνεταιριστικών επιχειρήσεων μελών της, υπερβαίνει το 1 δις - και προέρχεται κατά ποσοστό 46% περίπου από την διάθεση εφοδίων και εμπορευμάτων, κατά 42% από πωλήσεις αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, ενώ το υπόλοιπο 12% προέρχεται από την παροχή υπηρεσιών. Ένα σημαντικό μέρος του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων αυτών που αναφέρονται στις πωλήσεις αγροτικών προϊόντων προέρχεται από εξαγωγές (36%). Το σύνολο του δυναμικού που απασχολούν τα μέλη της ΠΑΣΕΓΕΣ

υπερβαίνει τα 11.300 άτομα, εκ των οποίων το 60% περίπου αποτελεί
εποχιακό προσωπικό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο : Ο Νομός Χαλκιδικής

1. Ο Νομός Χαλκιδικής

Η Χαλκιδική είναι μια χερσόνησος με ευδιάκριτο σχήμα που βρίσκεται στο κέντρο της Μακεδονίας μεταξύ δύο κόλπων, του Θερμαϊκού και του Στρυμονικού και προεκτείνει τρεις μικρότερες χερσονήσους: την Κασσάνδρα (Φλέγρα ή Παλλήνη) δυτικά, τη Σιθωνία (Λογγός ή Λογκού) στη μέση, μεταξύ του Τορωναίου και Σιγγιτικού κόλπου και το Άγιο Όρος (Ακτή ή Άθως) ανατολικά. Τα τρία αυτά «πόδια» συντελούν στο να έχει η Χαλκιδική μοναδική σχηματικά ιδιορρυθμία, αλλά και το μεγαλύτερο μήκος ακτών (550 χιλ. περίπου) από όλους τους χερσαίους νομούς της Ελλάδας.

Γεωγραφικά χωρίζεται από την υπόλοιπη Μακεδονία με τη νοητή γραμμή: ακρωτήριο Καραμπουρνού – όρος Χορτιάτης – υψώματα νότια των στενών της Ρεντίνας. Το μεγαλύτερο μέρος της χερσονήσου της Χαλκιδικής, το καταλαμβάνει ο νομός Χαλκιδικής. Το βορειοδυτικό τμήμα της ανήκει στο νομό Θεσσαλονίκης, ενώ η χερσόνησος του Αγίου Όρους αποτελεί ξεχωριστή διοικητική περιφέρεια. Ο νομός Χαλκιδικής έχει έκταση 2.886 τετραγωνικά χιλιόμετρα και πληθυσμό 107.432 κατοίκους σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του 2001, ο οποίος κατανέμεται σε 14 δήμους. Πρωτεύουσα του νομού είναι ο Πολύγυρος με πληθυσμό περίπου 6.000 κατοίκους. (ΕΜΒΗΣ, 2009)

Την τρίτη, την ανατολικότερη χερσόνησο της Χαλκιδικής, τη χερσόνησο του Άθωνα, κατέχει σήμερα ολόκληρη η Αγιορείτικη πολιτεία.

Το 1922, με την εγκατάσταση χιλιάδων προσφύγων από την Μ. Ασία άρχισε μια καινούρια φάση στην ιστορία της Χαλκιδικής, καθώς δημιουργήθηκαν 27 καινούρια χωριά, η συμβολή των οποίων στην οικονομική και πολιτιστική εξέλιξη της Χαλκιδικής είναι σημαντική.

2. Γεωμορφολογία

Η γεωμορφολογία της Χαλκιδικής είναι πολύ χαρακτηριστική, μπορούμε να πούμε ότι πρόκειται για ένα κεκλιμένο επίπεδο το οποίο υψώνεται από τη

Δύση προς την Ανατολή. Είναι περιοχή ημιορεινή, τα πεδινά εδάφη καταλαμβάνουν το 25%, τα ημιορεινά το 51% και τα ορεινά το 24%. Τα κυριότερα όρη της είναι: ο Χολομών (1.165 υψ.), το Στρατονικόν Όρος (823 υψ.), ο Ίταμος (753 υψ.) και ο Άθως (2033 υψ.). Ποτάμια δεν υπάρχουν, όμως οι μεγαλύτεροι χείμαρροι (όπως ο Χαβρίας, ο Ολύνθιος, ο Ανθεμούς κ.λ.π.) και οι διάσπαρτοι υγροβιότοποι συντηρούν τη χλωρίδα και πανίδα της περιοχής. Όσο αφορά τα εδάφη του νομού, στο κύριο τμήμα της Χαλκιδικής υπάρχουν εδάφη από σχιστόλιθους, ασβεστόλιθους, από τριτογενείς αποθέσεις, εδάφη από βασικά ή όξινα πυριγενή πετρώματα και αλλουβιακά γεωργικά εδάφη. Στη χερσόνησο της Κασσάνδρας, κυριαρχούν τα αλλουβιακά γεωργικά εδάφη, υπάρχουν όμως και εδάφη από τριτογενείς αποθέσεις, από σκληρούς ασβεστόλιθους και από βασικά πυριγενή πετρώματα. Τέλος, στη χερσόνησο Άθως τα εδάφη κυρίως είναι από σχιστόλιθους, υπάρχουν όμως σε μικρή έκταση εδάφη από σκληρούς ασβεστόλιθους και ελάχιστα εδάφη από

πυριγενή

πετρώματα.

(http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

3. Δασική βλάστηση του Νομού Χαλκιδικής

Η δασική βλάστηση της Χαλκιδικής είναι έντονη, παρ' όλα αυτά όμως σε όλο τον νομό έντονη είναι και η ύπαρξη μεγάλων εκτάσεων με γεωργικές καλλιέργειες. Όσον αφορά τη δασική βλάστηση συγκεκριμένα, στο κύριο τμήμα της Χαλκιδικής υπάρχει μεσομεσογειακή διάπλαση Αριάς, υπομεσογειακή βλάστηση, ορομεσογειακή βλάστηση, αλλά και διαπλάσεις υποηπειρωτικών φυλλοβόλων δρυών. Δηλαδή, έντονη είναι η ύπαρξη δασών αιψύλλων πλατύφυλλων (θαμνώνες) και δασών δρυός. Ενώ σε μικρότερη έκταση, κάνουν την εμφάνισή τους δάση οξυάς, μαύρης πεύκης, χαλεπίου πεύκης, μαύρης πεύκης - δρυός, οξυάς-δρυός και καστανιάς-δρυός. Αναλυτικότερα, στο τοπίο της Κασσάνδρας η βλάστηση είναι μεσομεσογειακή, κυριαρχούν δηλαδή πυκνά δάση χαλεπίου πεύκης, ενώ μικρής έκτασης είναι τα δάση αιψύλλων πλατυφύλλων. Στη Σιθωνία κυριαρχεί η μεσομεσογειακή βλάστηση και μικρότερη σε έκταση είναι η υπομεσογειακή, θα συναντήσει κανείς τόσο δάση αιψύλλων πλατυφύλλων, όσο και δάση χαλεπίου πεύκης. Έντονη ωστόσο είναι και η ύπαρξη δασών μαύρης πεύκης. Στο Άγιο Όρος τη

δασική βλάστηση συνθέτουν η μεσομεσογειακή διάπλαση Αριάς, οι διαπλάσεις υποηπειρωτικών φυλλοβόλων δρυός και η ορομεσογειακή βλάστηση, υπάρχουν δηλαδή κυρίως δάση αειφύλλων πλατυφύλλων, δάση χαλεπίου πεύκης, δάση δρυός, πυκνά αλλά και αραιά δάση καστανιάς και δάση καστανιάς - δρυός.
(http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

4. Κλιματικές συνθήκες

Το κλίμα στην Χαλκιδική παρουσιάζει μετάβαση από παραθαλάσσιο μεσογειακό στις χαμηλές περιοχές, σε χερσαίο μεσογειακό στις υψηλότερες και σε υγρό ηπειρωτικό στις υψηλές περιοχές. Το μεσογειακό κλίμα των παραθαλάσσιων περιοχών, χαρακτηρίζεται από ήπιους χειμώνες και δροσερά καλοκαίρια. Το μικροκλίμα των πεδινών περιοχών συμβάλλει στις απουσία παγετών ή υπερβολικά υψηλών θερμοκρασιών. Η μέση ετήσια βροχόπτωση, η οποία κυμαίνεται από 500-600 χιλιοστά, είναι μέσα στα όρια των παραμέτρων που δίνονται για την περιοχή. Το μεγαλύτερο ποσοστό βροχής πέφτει κατά την περίοδο από Οκτώβρη μέχρι Απρίλη. Οι άνεμοι που πνέουν στην περιοχή είναι κατά κύριο λόγο Βόρειοι- Βορειοανατολικοί ενώ νοτίων διευθύνσεων πνέουν κυρίως κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Αξιοσημείωτο είναι ότι η Χαλκιδική βρίσκεται στο ίδιο γεωγραφικό πλάτος με την Μαγιόρκα της Ισπανίας.

5. Πρωτογενής Τομέας

Η Χαλκιδική, χάρη στο κλίμα και τη μορφολογία του εδάφους, παράγει λάδι και ελιές που ξεχωρίζουν για την ιδιαίτερη γεύση και ποιότητά τους. Τα ελαιόδεντρα της Χαλκιδικής καλλιεργούνται κυρίως με παραδοσιακές μεθόδους και με την ελάχιστη δυνατή χρήση χημικών. Πλούσιες σε φαινολογικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά (ουσίες απαραίτητες για τη λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού), οι ελιές της Χαλκιδικής μεταποιούνται με γνώμονα την ικανοποίηση του καταναλωτή. Η υψηλή θρεπτική αξία και η μοναδική γεύση της ελιάς και του ελαιολάδου της Χαλκιδικής τα έχουν καθιερώσει ως ένα αναπόσπαστο συστατικό της μεσογειακής διατροφής. Περιοχές παραγωγής: Όρος Μελίτων, Χερσόνησος

Παλλήνης, Υπώρεια Χολομώντα, Κάμποι Πολυγύρου, Ορμύλιας, Ολύνθου και Μουδανιών.

Οι εδαφοκλιματολογικές συνθήκες, η βλάστηση της Χαλκιδικής και η ισχυρή κτηνοτροφική παράδοση έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή κτηνοτροφικών παραγόντων υψηλών προδιαγραφών. Το κασικίσιο παραδοσιακό τυρί Χαλκιδικής, παράγεται από αμιγές κασικίσιο γάλα και έχει αυξημένη περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη. Ο ορεινός όγκος Χολομώντα όπου βρίσκονται οι περισσότερες κτηνοτροφικές μονάδες έχει ιδιάζοντα εδαφοκλιματολογικά στοιχεία και ειδική βλάστηση που συμβάλλουν θετικά στην ευνοϊκή σύνθεση του κασικίσιου γάλακτος για την παραγωγή τυριού. Με σεβασμό στην παράδοση, οι κτηνοτρόφοι τυροκόμοι της Χαλκιδικής παράγουν σημαντικές ποσότητες κασικίσιου τυριού. Η υψηλή ποιότητα και η μεγάλη περιεκτικότητα σε οργανοληπτικά χαρακτηριστικά το καθιστούν απαραίτητο για σωστή και υγιεινή διατροφή. Περιοχές παραγωγής: Κεντρική και Βόρεια Χαλκιδική.

Η Χαλκιδική είναι η «*μάνα της μελισσοκομίας*». Με 6.500 μελισσοκόμους (32% του συνόλου της χώρας) και 1.910 τόνους παραγωγής εξαιρετικής ποιότητας μελιού ετησίως, δίκαια χαρακτηρίζεται ως το κέντρο μελισσοκομίας στην Ελλάδα. Ο Αριστοτέλης πριν από 2.300 χρόνια εκθείασε το μέλι και τις ωφέλειές του στον άνθρωπο με το επιχείρημα ότι το μέλι παρατείνει τη ζωή. Σήμερα οι μελισσοκόμοι της Χαλκιδικής συνεχίζοντας την παράδοση αξιοποιούν με τον αγνότερο τρόπο την πλούσια χλωρίδα της Κασσάνδρας, της Σιθωνίας και της Βόρειας Χαλκιδικής, παράγοντας μεγάλες ποσότητες μελιού. Οι μεγάλες ποσότητες ιχνοστοιχείων στο πευκόμελο το καθιστούν μέλι υψηλής θρεπτικής αξίας. Περιοχές παραγωγής: Νικήτη, Κασσάνδρα και Αρναία.

Από άκρη σε άκρη στη Χαλκιδική καλλιεργείται μεγάλη ποικιλία φρούτων εξαιρετικής ποιότητας. Τα υπέροχα σε γεύση φρούτα αποτελούν την πρώτη ύλη για τις γνωστές μαρμελάδες και τα γλυκά κουταλιού που οι γυναίκες της Χαλκιδικής παρασκευάζουν με μοναδική τέχνη. Η υψηλή ποιότητά τους, η ξεχωριστή γεύση τους και ο σεβασμός των παρασκευαστριών στην παράδοση τα έχει καθιερώσει στην ελληνική και ξένη αγορά. Οι παραδοσιακές

μαρμελάδες και τα γλυκά της Χαλκιδικής, μετατρέπουν το πρωινό σε μοναδική γευστική απόλαυση για μικρούς και μεγάλους.

Τα δάση του Νομού Χαλκιδικής, εκτός από σημαντική πηγή ζωής για τους κατοίκους και τους επισκέπτες, αποτελούν πηγή πρώτης ύλης για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις ξύλου. Δρυς, οξιά, καστανιά, αείφυλλα και πεύκη συνθέτουν την εικόνα δασών της Χαλκιδικής. Το ξύλο αυτό κατεργάζεται στις μεταποιητικές μονάδες ξύλου και τα παραγόμενα προϊόντα, ξύλινες κατασκευές, έπιπλα, κουφώματα, δάπεδα, σκεπές, κίосκια, οικοδομική ξυλεία, ξυλεία για πλοιάρια κ.α. συνδυαζόμενα με το μεράκι του τεχνίτη, ξεχωρίζουν για την υψηλή ποιότητα, την αντοχή και την πρωτοτυπία τους. Η καύσιμη ύλη κατασκευάζεται ακόμη με τον παραδοσιακό τρόπο του καμινιού και τη διαδικασία παρακολουθούν με ενδιαφέρον ντόπιοι και ξένοι.

Ασύγκριτη σε πρωτότυπη δημιουργικότητα και πληρότητα καλλιτεχνική είναι η αγγειοπλαστική τέχνη στη Χαλκιδική. Τα αγγεία που κατασκευάζονται είναι κομψά, μοναδικά στο είδος τους και με λογής διακοσμήσεις όπου απεικονίζονται λουλούδια, ψάρια, όστρακα, γεωμετρικά σχήματα, μυθολογικές παραστάσεις κ.α. Ο χρωματισμός τους είναι ζωηρός, εξαιρετικά ανθεκτικός και μερικές φορές καλύπτεται από σμάλτο. Η γραμμή Image τους είναι ανάλαφρη και κομψή. Η ποικιλία των σχημάτων τους και η ποιότητά τους είναι αξιοθαύμαστη. Οι Χαλκιδικιώτες καλλιτέχνες δουλεύουν συνήθως χωρίς οργανωμένες εγκαταστάσεις αλλά με ξεχωριστή δεξιοτεχνία χρησιμοποιούν την παραδοσιακή μέθοδο του τροχού ή το καλούπι.

Στους παραδοσιακούς αλλά και σύγχρονους φούρνους της Χαλκιδικής, ζυμώνονται και ψήνονται μοναδικά προϊόντα άρτου και αγνές αρτολιχουδιές. Το σκληρό σιτάρι που καλλιεργείται σε μεγάλες εκτάσεις στη Χαλκιδική και είναι πλούσιο σε πρωτεΐνες, αμινοξέα, βιταμίνες και λιπαρά οξέα, χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη και οι παραδοσιακές συνταγές που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά το μετατρέπουν σε πεντανόστιμα αρτοσκευάσματα. Η υψηλή θρεπτική αξία των πρώτων υλών και ο σεβασμός στην παράδοση έχουν κάνει τα αρτοσκευάσματα της Χαλκιδικής πασίγνωστα και ανάρπαστα στους επισκέπτες της.

Ακολουθώντας τους παραδοσιακούς τρόπους παρασκευής και χρησιμοποιώντας τις εκλεκτότερες ελληνικές ποικιλίες οιναμπέλου (Λημνιά, Ροδίτη, Αθήρη, Ασύρτικο), σε συνδυασμό με τις ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες (ξηροθερμικό κλίμα) της Χαλκιδικής έχουμε καταφέρει να παράγουμε μερικά από τα καλύτερα κρασιά. Επίσης το ανώμαλο και ημιγόνιμο του εδάφους, καθώς επίσης το μεράκι και οι συστηματικές επιστημονικές μελέτες μας καθιέρωσαν ως οινοπαραγωγική περιοχή. Οι βιομηχανικές μονάδες του νομού χρόνο με το χρόνο αναδεικνύονται παγκοσμίως για τα νέα προϊόντα που παράγουν χρησιμοποιώντας για την παραγωγή κρασιών όχι μόνο τις πιο εκλεκτές ελληνικές ποικιλίες αλλά και ξένες, κυρίως γαλλικές. Να αναφέρουμε ακόμη ότι στο νομό μας υπάρχει και ο μεγαλύτερος αμπελώνας της Ελλάδας με 4.750 στρέμματα. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

6. Οικονομία του Νομού Χαλκιδικής

Η Χαλκιδική είναι μία περιοχή γνωστή για την παραγωγή πολλών τοπικών προϊόντων εκλεκτής ποιότητας. Χάρη στο κλίμα (λίγες βροχές, υψηλές θερμοκρασίες, ελάχιστοι παγετοί) και τη μορφολογία του εδάφους (ημιορεινά πετρώδη εδάφη), παράγει λάδι και ελιές που ξεχωρίζουν για την ιδιαίτερη γεύση και ποιότητά τους. Το σκληρό σιτάρι που καλλιεργείται σε μεγάλες εκτάσεις και είναι πλούσιο σε πρωτεΐνες, αμινοξέα, βιταμίνες και λιπαρά οξέα, χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη για την παραγωγή αρτοσκευασμάτων. Ακόμα, απ' άκρη σ' άκρη στη Χαλκιδική καλλιεργείται, χωρίς τη χρήση λιπασμάτων, μεγάλη ποικιλία φρούτων εξαιρετικής ποιότητας. Επίσης, στη Χαλκιδική καλλιεργούνται ορισμένες από τις ελληνικές ποικιλίες οιναμπέλου που σε συνδυασμό με τις ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες (ξηροθερμικό κλίμα) και το ανώμαλο και ημιγόνιμο εδάφος, έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή εκλεκτών κρασιών που καθιέρωσαν την Χαλκιδική ως οινοπαραγωγική περιοχή. Ακόμα, χαρακτηρίζεται ως το κέντρο μελισσοκομίας στην Ελλάδα, αφού παράγει 1.910 τόνους εξαιρετικής ποιότητας μελιού ετησίως. Έντονη είναι όμως και η κτηνοτροφική παράδοση, αφού οι εδαφοκλιματολογικές συνθήκες και η βλάστηση της Χαλκιδικής έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή κτηνοτροφικών προϊόντων, υψηλών προδιαγραφών. Τα δάση του

νομού Χαλκιδικής, εκτός από σημαντική πηγή ζωής για τους κατοίκους και τους επισκέπτες, αποτελούν πηγή πρώτης ύλης για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις ξύλου. Δρυς, οξιά, καστανιά, αείφυλλα και πεύκη συνθέτουν την εικόνα δασών της Χαλκιδικής. Το ξύλο αυτό κατεργάζεται στις μεταποιητικές μονάδες ξύλου και τα παραγόμενα προϊόντα ξεχωρίζουν. Ωστόσο, ασύγκριτα σε πρωτότυπη δημιουργικότητα και πληρότητα καλλιτεχνική είναι και τα χειροποίητα έργα λαϊκής τέχνης όπως τα παραδοσιακά υφαντά, η αγγειοπλαστική και η ζωγραφική.

(http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7. Τοπικά Προϊόντα

7.1. Ελιά

Η ελιά είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ζωή των ανθρώπων της Μεσογείου, κάτι που φαίνεται τόσο στην καθημερινή ζωή, όσο και στους μύθους και στις παραδόσεις των λαών της. Η ελιά θεωρείται ευλογημένο δέντρο, επειδή τίποτα δεν πάει χαμένο: ο καρπός για βρώση ή ελαιοποίηση, τα φύλλα για ζωτροφή και το ξύλο για καύσιμη ύλη και στη επιπλοποιία. Από το βάθος των αιώνων η ελιά αποτελεί σύμβολο ευημερίας, ειρήνης, γονιμότητας και ευφορίας: π.χ. στεφάνωμα των ολυμπιονικών με κλαδιά ελιάς. Υπολογίζεται ότι το 93% των 800 εκατομμυρίων ελαιόδεντρων στον κόσμο σήμερα καλλιεργούνται στις μεσογειακές χώρες, με την χώρα μας να κατέχει ένα σημαντικό ποσοστό.

Στον Νομό Χαλκιδικής η ελιά είναι σήμερα το κυριότερο γεωργικό προϊόν. Η καλλιέργεια της στηρίζεται σε μακρόχρονη παράδοση και εμπειρία. Καλλιεργούνται δύο κυρίως ποικιλίες, η καλαμών και η χονδρολιά. Η πιο διαδεδομένη ποικιλία είναι η χονδρολιά, η οποία έχει προσαρμοστεί τόσο καλά στις κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής που πλέον ονομάζεται χονδρολιά Χαλκιδικής. Είναι ποικιλία που χρησιμοποιείται τόσο για ελαιοποίηση όσο και για επιτραπέζια. Η ιδιαιτερότητα της, στην οποία και οφείλει την τόσο καλή προσαρμογή της στην περιοχή είναι οι απαιτήσεις της σε χαμηλές θερμοκρασίες στα μέσα του χειμώνα προκειμένου να καρποφορήσει.

Η Χαλκιδική, χάρη στο κλίμα και τη μορφολογία του εδάφους, παράγει λάδι και ελιές που ξεχωρίζουν για την ιδιαίτερη γεύση και ποιότητά τους. Πλούσιες σε φαινολογικά και οργανοληπτικά χαρακτηριστικά (ουσίες απαραίτητες για τη λειτουργία του ανθρώπινου οργανισμού), οι ελιές της Χαλκιδικής μεταποιούνται με γνώμονα την ικανοποίηση του καταναλωτή. Η υψηλή θρεπτική αξία και η μοναδική γεύση της ελιάς και του ελαιολάδου της Χαλκιδικής τα έχουν καθιερώσει ως ένα αναπόσπαστο συστατικό της μεσογειακής διατροφής. Νόστιμα και υγιεινά μετατρέπουν τις σαλάτες και τα φαγητά σε πραγματικές γαστρονομικές απολαύσεις. Περιοχές παραγωγής της χονδρολιάς είναι το Όρος Μελίτων, Χερσόνησος Παλλήνης, Υπώρεια Χολομώντα, Κάμποι Πολυγύρου, Ορμύλιας, Ολύνθου και Μουδανιών.

Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργικής Ανάπτυξης Χαλκιδικής ανέρχονται σε 210.000 στρ. (το 1/8 της επιφάνειας του νομού), που περιλαμβάνουν 5.200.000 ελαιόδεντρα, από τα οποία τα 4.600.000 βρίσκονται σε στάδιο παραγωγής ενώ η ετήσια παραγωγή επιτραπέζιας ελιάς κυμαίνεται σε 40.000 τόνους), εκ των οποίων περίπου 20.000 τόνοι διατίθενται σε άλλες περιοχές της Ελλάδας και στο εξωτερικό, ενώ η υπόλοιπη παραγωγή καταναλώνεται εντός του νομού Χαλκιδικής. Στο σύνολο του νομού, υπάρχουν 80 μονάδες που ασχολούνται με την παραγωγή προϊόντων ελιάς.

Στην Χαλκιδική ακολουθείται η παράδοση όσον αφορά την επεξεργασία της ελιάς για να γίνει βρώσιμη με αποτέλεσμα η μεν διαδικασία να είναι αρκετά χρονοβόρα και μπελαλίδικη, το δε προϊόν όμως να βγαίνει εύγευστο και ποιοτικό. Οι πιο διαδεδομένοι τύποι ελιάς είναι χαρακιστές, σπαστές, ζαρωμένες, σταφιδιασμένες, τύπου Ισπανίας, με πυρήνα ή γεμιστές, που πληρούν τις αυστηρές προδιαγραφές της γεύσης.

Επίσης ο νομός Χαλκιδικής έρχεται πρώτος μεταξύ άλλων νομών της Μακεδονίας, της Θράκης και της Ηπείρου στην παραγωγή λαδιού. Η ετήσια παραγωγή ελαιολάδου κυμαίνεται σε 10.000 τόνους. Στο σύνολο του νομού, υπάρχουν 44 ελαιουργεία, στα οποία απασχολούνται περίπου 900 εργαζόμενοι.

Το ελαιόλαδο Χαλκιδικής είναι μοναδικό όσον αφορά τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, το άρωμα και την πλούσια γεύση του. Αυτό οφείλεται στις ιδιαίτερες ξηροθερμικές κλιματολογικές συνθήκες της Χαλκιδικής, στην εξαιρετικά προσαρμοσμένη ντόπια ποικιλία (χονδρολιά), στη μεγάλη ηλικία των δέντρων στην περιοχή, στην προσεκτική επιλογή του χρόνου συλλογής του καρπού (επαρκή ωρίμανση δίνει πλεονέκτημα τόσο στην περιεκτικότητα σε λάδι όσο και στη γεύση και ποιότητα αυτού) και στην άμεση σύνθλιψη των καρπών μετά το μάζεμα, ώστε να μην προλάβουν να μολυνθούν οι ελιές από μύκητες και οξειδωθεί το λάδι. Έτσι το λάδι της Χαλκιδικής είναι πλούσιο σε βιταμίνες και άρωμα και δεν περιέχει καθόλου χοληστερόλη. Είναι το ιδανικό λάδι για μαγείρεμα, τηγάνισμα και συνοδεία σαλάτας. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.2. Τυροκομικά

Στην Ελλάδα παράγεται ένα ευρύ φάσμα λευκών τυριών άλμης ανάλογα με το είδος γάλακτος και τις μεθόδους παραγωγής, διατήρησης και συσκευασίας. Πιθανό τα τυριά αυτά να έχουν την ίδια προέλευση και να διαφοροποιήθηκαν στη συνέχεια με τροποποιήσεις της αρχικής τεχνολογίας. Οι εδαφοκλιματολογικές συνθήκες, η βλάστηση της Χαλκιδικής και η ισχυρή κτηνοτροφική παράδοση έχουν ως αποτέλεσμα την παραγωγή κτηνοτροφικών παραγόντων υψηλών προδιαγραφών. Το κασικίσιο παραδοσιακό τυρί Χαλκιδικής, παράγεται από αμιγές κασικίσιο γάλα και έχει αυξημένη περιεκτικότητα σε πρωτεΐνη. Ο ορεινός όγκος Χολομώντα όπου βρίσκονται οι περισσότερες κτηνοτροφικές μονάδες έχει ιδιάζοντα εδαφοκλιματολογικά στοιχεία και ειδική βλάστηση που συμβάλλουν θετικά στην ευνοϊκή σύνθεση του κασικίσιου γάλακτος για την παραγωγή τυριού. Με σεβασμό στην παράδοση, οι κτηνοτρόφοι τυροκόμοι της Χαλκιδικής παράγουν σημαντικές ποσότητες κασικίσιου τυριού. Η υψηλή ποιότητα και η μεγάλη περιεκτικότητα σε οργανοληπτικά χαρακτηριστικά το καθιστούν απαραίτητο για σωστή και υγιεινή διατροφή. Περιοχές παραγωγής: Κεντρική και Βόρεια Χαλκιδική. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.3. Μέλι

Η Χαλκιδική έχει το 30% του συνόλου των μελισσοσμηνών της Ελλάδας (400.000 σε σύνολο 1.200.000). Έχει το 50% των Ελλήνων επαγγελματιών μελισσοκόμων (2.500 από τους 5.000) με 1910 τόνους παραγωγής εξαιρετικής ποιότητας μελιού ετησίως και η πυκνότητα των κυψελών είναι 84/km², όταν ο μέσος όρος στη Ελλάδα είναι 10/ km². Η Χαλκιδική έχει από μόνη της διπλάσιο αριθμό κυψελών από την Μ. Βρετανία, τετραπλάσιο αριθμό από το Βέλγιο και τη Δανία και περισσότερες από την Πορτογαλία (210.000), την Ολλανδία (85.000), το Λουξεμβούργο (10.400) και την Ιρλανδία (16.000) μαζί. (Θρασυβούλου Μ.Ε. τ. 9/99) Ο Αριστοτέλης πριν από 2.300 χρόνια εκθείασε το μέλι και τις ωφέλειές του στον άνθρωπο με το επιχείρημα ότι το μέλι παρατείνει τη ζωή. Σήμερα οι μελισσοκόμοι της Χαλκιδικής συνεχίζοντας την παράδοση αξιοποιούν με τον αγνότερο τρόπο την πλούσια χλωρίδα της Κασσάνδρας, της Σιθωνίας και της Βόρειας Χαλκιδικής, παράγοντας μεγάλες ποσότητες μελιού. Οι μεγάλες ποσότητες ιχνοστοιχείων στο πευκόμελο το καθιστούν μέλι υψηλής θρεπτικής αξίας. Η μελισσοκομία αποτελεί έναν από τους κυριότερους κλάδους της τοπικής οικονομίας και αυτό οφείλεται στην πλούσια μελισσοκομική χλωρίδα (πεύκο, ερείκι - σουσούρα, κουμαριά, λαδανιά, αμυγδαλιά, καστανιά, φλαμουριά), στο ιδανικό κλίμα (δροσερό καλοκαίρι, ήπιος χειμώνας), στην άριστη ποιότητα του Χαλκιδικιώτικου μελιού, στην παράδοση και μεταφορά της εξειδικευμένης γνώσης χειρισμού των μελισσοσμηνών από γενιά σε γενιά και στην καλή συνεταιριστική οργάνωση των μελισσοκόμων της περιοχής.

Στην ανάπτυξη της μελισσοκομίας στην Χαλκιδική συνέβαλλε επίσης η ανάπτυξη του τουρισμού στη νότια Χαλκιδική, αλλά και η γεινίαση με την Θεσσαλονίκη που έκαναν τους μελισσοκόμους να εκσυγχρονίσουν τις μονάδες τους για να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν στην αυξημένη ζήτηση.

Ο Νομός παρουσιάζει εξαιρετικό μελισσοκομικό ενδιαφέρον λόγω των πλεονεκτημάτων που εμφανίζει έναντι άλλων περιοχών της χώρας. Τα πευκοδάση της Χαλκιδικής είναι όλα εμβολιασμένα με το μελιτογόνο έντομο *Marchalina Hellenica* L. και αποδίδουν σταθερά κάθε χρόνο μεγάλες ποσότητες μελιού. Στην Χαλκιδική υπάρχει μια ξεχωριστή φυλή μελισσών η

Apis Mellifera Macedonica, η οποία είναι μια από τις πιο ήρεμες φυλές μελισσών. Είναι αρκετά παραγωγική, έχει μικρή τάση για σμηνουργία, είναι αρκετά ανθεκτική στη νοσεμίαση και απρόσβλητη από την τραχειακή ακαρίαση. Περιοχές παραγωγής: Νικήτη, Κασσάνδρα και Αρναία. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.4. Μαρμελάδες και Γλυκά

Σε όλη τη Χαλκιδική καλλιεργείται, μεγάλη ποικιλία φρούτων εξαιρετικής ποιότητας. Τα υπέροχα σε γεύση φρούτα αποτελούν την πρώτη ύλη για τις γνωστές μαρμελάδες και τα γλυκά κουταλιού που οι γυναίκες της Χαλκιδικής παρασκευάζουν με μοναδική τέχνη. Η υψηλή ποιότητά τους, η ξεχωριστή γεύση τους και ο σεβασμός των παρασκευαστριών στην παράδοση τα έχει καθιερώσει στην ελληνική και ξένη αγορά. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.5. Δασικά Προϊόντα

Τα δάση του νομού Χαλκιδικής, εκτός από σημαντική πηγή ζωής για τους κατοίκους και τους επισκέπτες, αποτελούν πηγή πρώτης ύλης για τις μεταποιητικές επιχειρήσεις ξύλου. Δρυς, οξιά, καστανιά, αείφυλλα και πεύκα συνθέτουν την εικόνα δασών της Χαλκιδικής. Το ξύλο αυτό κατεργάζεται στις μεταποιητικές μονάδες ξύλου και τα παραγόμενα προϊόντα, ξύλινες κατασκευές, έπιπλα, κουφώματα, δάπεδα, σκεπές, κιόσκια, οικοδομική ξυλεία, ξυλεία για πλοiάρια κ.α. συνδυαζόμενα με το μεράκι του τεχνίτη, ξεχωρίζουν για την υψηλή ποιότητα, την αντοχή και την πρωτοτυπία τους. Η καύσιμη ύλη κατασκευάζεται ακόμη με τον παραδοσιακό τρόπο του καμινιού και τη διαδικασία παρακολουθούν με ενδιαφέρον ντόπιοι και ξένοι. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.6. Έλατο

Το έθιμο του χριστουγεννιάτικου δέντρου ξεκίνησε μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και στη συνέχεια, ο λαός το υιοθέτησε. Τα χιλιάδες εορταστικά δενδρύλλια που κατακλύζουν κάθε χρόνο την αγορά δεν κόβονται από τα

ελληνικά δάση. Ένα μικρό μέρος εισάγεται από το εξωτερικό, αλλά το μεγαλύτερο μέρος παράγεται σε ιδιωτικές τεχνητές φυτείες που δημιουργήθηκαν ακριβώς γι' αυτό το σκοπό. Στο δημοτικό διαμέρισμα του Ταξιάρχη, του δήμου Πολυγύρου κύρια γεωργική απασχόληση είναι η καλλιέργεια του έλατου και η πώληση του ως χριστουγεννιάτικου δέντρου. Αυτό συμβαίνει γιατί ο Ταξιάρχης βρίσκεται σε αρκετά υψηλό υψόμετρο με αποτέλεσμα κάθε άλλη καλλιέργεια να ήταν αδύνατη ή ασύμφορη, λόγω των κλιματολογικών συνθηκών. Αξίζει να σημειωθεί ότι τουλάχιστον το 75% των εθνικών αναγκών σε Χριστουγεννιάτικα δέντρα καλύπτεται από την περιοχή του Ταξιάρχη. Από τα παραπάνω διαπιστώνουμε ότι η καλλιέργεια του έλατου έχει πολύ σπουδαία οικονομική σημασία για τον Ταξιάρχη γιατί εξασφαλίζει στους κατοίκους του πρόσθετο εισόδημα, το οποίο για τα οικονομικά τους δεδομένα δεν είναι καθόλου ευκαταφρόνητο. Θα πρέπει βέβαια να προστεθεί πως η καλλιέργεια του ελάτου συναντάται και σε άλλες περιοχές της βόρειας Χαλκιδικής.

Εκτός από την οικονομική σημασία για τη περιοχή, η καλλιέργεια του έλατου αποτελεί και σημαντική φιλοπεριβαλλοντική δραστηριότητα γιατί:

- ✓ Μετά την χρήση του το απορριπτόμενο προϊόν αφομοιώνεται εύκολα από το περιβάλλον, σε αντίθεση με τα συνθετικά χριστουγεννιάτικα δέντρα.
- ✓ Προσθέτει πράσινο σε εκτάσεις που διαφορετικά θα έμεναν ακαλλιέργητες και θα ήταν εκτεθειμένες στη διάβρωση, επιδεινώνοντας το διαβρωτικό και πλημμυρικό πρόβλημα που μαστίζει τον ορεινό και πεδινό μας χώρο.
- ✓ Προστατεύει έμμεσα και τα δάση, γιατί οι αγρότες φροντίζοντας για την προστασία από τις πυρκαγιές των φυτειών τους, ενεργούν προληπτικά και κατασταλτικά στην αντιμετώπιση τους.

Με βάση τα παραπάνω, λοιπόν βλέπουμε ότι η καλλιέργεια του έλατου είναι πολύ σημαντική για την περιοχή γιατί διατηρείται η παράδοση, προστατεύεται το περιβάλλον, ενισχύεται το εισόδημα των κατοίκων και αυξάνεται η δασοκάλυψη. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.7. Σιτάρι

Το σκληρό σιτάρι που καλλιεργείται σε μεγάλες εκτάσεις στη Χαλκιδική και είναι πλούσιο σε πρωτεΐνες, αμινοξέα, βιταμίνες και λιπαρά οξέα, χρησιμοποιείται ως πρώτη ύλη και οι παραδοσιακές συνταγές που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά το μετατρέπουν σε πεντανόστιμα αρτοσκευάσματα. Η υψηλή θρεπτική αξία των πρώτων υλών και ο σεβασμός στην παράδοση έχουν κάνει τα αρτοσκευάσματα της Χαλκιδικής πασίγνωστα και ανάρπαστα από τους επισκέπτες της. (http://www.mathra.gr/files/Meleti_Antagonistikotitas_KM.pdf)

7.8. Κρασιά

Μια από τις πλουσιότερες σταφυλοπαραγωγικές περιοχές της Ελλάδας είναι η Χαλκιδική. Στο νομό της Χαλκιδικής συναντώνται 18.000 στρ. περίπου αμπελιών, από αυτά τα 7.000 στρ. περιλαμβάνουν σταφύλια για οινοποίηση, τα 5.000 των οποίων ανήκουν σε δύο μεγάλες τοπικές επιχειρήσεις. Τα υπόλοιπα είναι παραδοσιακοί μικροί αμπελώνες, διασκορπισμένοι σε όλο το νομό, η παραγωγή των οποίων απορροφάται από την τοπική κατανάλωση. Η παραγόμενη ποσότητα κρασιού είναι 1.500 τόνοι σε ετήσια βάση. Οι βιομηχανικές μονάδες του νομού χρόνο με το χρόνο αναδεικνύονται παγκοσμίως για τα νέα προϊόντα που παράγουν χρησιμοποιώντας για την παραγωγή κρασιών όχι μόνο τις πιο εκλεκτές ελληνικές ποικιλίες αλλά και ξένες, κυρίως γαλλικές. Στο νομό υπάρχουν 6 οινοποιεία, στα οποία απασχολούνται 120 περίπου εργαζόμενοι. Οι κατάλληλα επιλεγμένες ποικιλίες και οι ξηροθερμικές κλιματολογικές συνθήκες σε συνδυασμό με το ημιγόνιμο, καλοστραγγιζόμενο έδαφος και το ανάγλυφο της περιοχής δίνουν εξαιρετικά αποτελέσματα όσον αφορά την ποιότητα του σταφυλιού οινοποίησης και την περιεκτικότητα του σε οξέα και σάκχαρα, με αποτέλεσμα την παραγωγή τοπικού οίνου εξαιρετικής γεύσης και ποιότητας. Να αναφέρουμε ακόμη ότι στο νομό υπάρχει και ο μεγαλύτερος αμπελώνας της Ελλάδας με 4.750 στρέμματα. Οι πιο συνηθισμένες ποικιλίες στη Χαλκιδική είναι:

- ✓ *Ασύρτικο*: Πολύ δυναμική ποικιλία από τις πιο αξιόλογες της Μεσογείου. Δίνει κρασιά με διακριτικό άρωμα (εσπεριδοειδή), πλούσιο σώμα και οξύτητα.
- ✓ *Ροδίτης*: Ποικιλία με πολλές παραλλαγές, από τις πιο διαδεδομένες στον Ελληνικό χώρο. Δίνει λευκά κρασιά με φρουτώδες άρωμα, σώμα και φινέτσα.
- ✓ *Λημνιό*: Αρχαία Ελληνική ποικιλία, την βρίσκουμε στην Λήμνο και την Χαλκιδική. Δίνει κρασιά υψηλόβαθμα με ιδιαίτερο άρωμα και χαρακτηριστική γεύση.

Τα κρασιά της Χαλκιδικής φημίζονται για την γεύση και το πλούσιο άρωμα τους και παίρνουν διεθνή βραβεία σε εκθέσεις τροφίμων και ποτών. (Επιμελητήριο Χαλκιδικής)

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι καλλιέργειες της Χαλκιδικής σε στρέμματα και ποσοστό %:

Πίνακας 3.1. Καλλιεργήσιμες Εκτάσεις

Καλλιέργεια	Έκταση (σε στρμ)	Ποσοστό %
Σιτηρά	427.237	45,86
Αραβόσιτος	3.547	0,38
Όσπρια	681	0,07
Βιομηχανικά Φυτά	18.468	1,98
Κτηνοτροφικά Φυτά	37.437	4,02
Κηπευτικά	14.327	1,54
Πεπονοειδή	3.700	0,40
Αμπέλια	18.874	2,03
Ελιές	280.559	30,11
Δενδρώδεις Καλλιέργειες	30.638	3,29
Σύνολο Καλλιεργούμενων	835.468	89,67
Αγρανάπαυση	96.207	10,33

Σύνολο Καλλιεργήσιμων	931.675	100
----------------------------------	----------------	------------

Πηγή: www.minagric.gr

8. Δευτερογενής και Τριτογενής τομέας

Όσον αφορά τον δευτερογενή τομέα του Νομού Χαλκιδικής, χάρη στον ορυκτό πλούτο διαθέτει μόλυβδο, μαγγάνιο, χρυσό, μαγνήσιο, χαλκό, χαλαζία, γρανίτη, αλουμίνιο και ολιβίνη. Με βάση στοιχεία του 2005, ο αριθμός των βιομηχανιών και των βιοτεχνικών επιχειρήσεων στο Νομό ανέρχονταν σε 2.158.

Πίνακας 3.2. Κλάδοι Δευτερογενούς Τομέα

Κυριότεροι Κλάδοι (έτος 2001)	
Κλάδος	Αξία Πωλήσεων (εκ. ευρώ)
Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών	64,22
Κατασκευές	40,80
Κατασκευή άλλων προϊόντων	8,89

Πηγή: www.minagric.gr

Σύμφωνα με την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, ο κλάδος των ποτών και τον τροφίμων περιλαμβάνει όλες τις υποκατηγορίες των τροφίμων (ρύζι, όσπρια, μέλι κ.ά.) και των ποτών.

Ο τριτογενής τομέας του Νομού συνοψίζεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 3.3. Κλάδοι Τριτογενούς Τομέα

Κυριότεροι Κλάδοι (έτος 2001)	
Κλάδος	Αξία Πωλήσεων (εκ. ευρώ)
Εμπορικές Επιχειρήσεις	2.780
Επαγγελματικές Επιχειρήσεις	3.848
Τουριστικές Επιχειρήσεις	926

Πηγή: www.minagric.gr

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο : ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ ΝΟΜΟΥ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

1. Εισαγωγή

Στον Άγιο Παύλο Χαλκιδικής κατοίκησαν πρόσφυγες που ήρθαν από τους Αιγιαλούς και το Σχολάρι της Ανατολικής Θράκης το 1922.

Οι Αιγιαλοί ήταν ένα μικρό παραθαλάσσιο χωριό με 600 κατοίκους, κυρίως αμπελουργούς. Τα ονομαστά κρασιά τους τα έστελναν στην Κωνσταντινούπολη και τη Γαλλία.

Μετά τη Συνθήκη της Λοζάνης (1923) που αφορούσε την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, οι κάτοικοι των Αιγιαλών εγκαταστάθηκαν στο σημερινό Άγιο Παύλο. Το ελληνικό κράτος τους παραχώρησε σε κάθε οικογένεια σπίτι και 48 στρέμματα γεωργικής γης τον επονομαζόμενο κλήρο.

Οι κάτοικοι του Αγίου Παύλου βρήκαν το κατάλληλο έδαφος για την καλλιέργεια αμπελιών και με το μεράκι, την εργατικότητα και την εμπειρία τους, κατάφεραν να διακινήσουν την παραγωγή τους σε όλη την Ευρώπη.

Σήμερα, ο Άγιος Παύλος εξακολουθεί να αποτελεί μια σημαντική περιοχή παραγωγής σταφυλιών, καθώς και της περίφημης Ελιάς Χαλκιδικής. Αποτελεί μια ανερχόμενη δύναμη στα βερίκοκα και τα ρόδια, καλλιέργειες που αναπτύχθηκαν στην περιοχή τα τελευταία χρόνια. Τα άφθονα νερά και το πεδινό κλίμα σε συνάρτηση με το γόνιμο χώμα συντελούν στην εξαιρετική ποιότητα των προϊόντων.

2. Μετάβαση στον νέο Συνεταιριστικό Νόμο

Τα τελευταία χρόνια, μία ομάδα παραγωγών του Αγίου Παύλου θέλοντας να αξιοποιήσει τα προϊόντα της ευρύτερης περιοχής και να αξιοποιήσει τα ανερχόμενα προϊόντα όπως είναι τα βερίκοκα και τα ρόδια σύστησε έναν συνεταιρισμό σύμφωνα με τον καινούριο νόμο ο οποίος απέκτησε το όνομα ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ – Αγροτικός Συνεταιρισμός Επεξεργασίας και Πώλησης

Οπωροκηπευτικών Προϊόντων, ο οποίος και είναι ανεξάρτητος συνεταιρισμός από τον προϋπάρχοντα παλιό συνεταιρισμό με το όνομα Αγροτικός Πιστωτικός Συνεταιρισμός.

(<http://www.asepoppavlin.gr/chaptersDetail.php?cmd=resetall&lang=el&chId=29>)

Ο παλιός Συνεταιρισμός εξαιτίας του γεγονότος ότι οι παραγωγοί του Αγίου Παύλου έρχονταν πλέον σε άμεση επαφή με τους εμπόρους και διένειμαν μόνοι τους τα προϊόντα, είχε ως αποτέλεσμα την αδρανοποίησή του.

Ένα από τα βασικά προβλήματα που τον κατέστησαν αδρανής ήταν και το γεγονός ότι λόγω του καταστατικού του συγκέντρωνε προϊόντα μόνο από τους αγρότες της περιοχής του Αγίου Παύλου.

Το 2012 ιδρύθηκε ο Αγροτικός Συνεταιρισμός ΠΑΥΛΙΝ, ο οποίος ουσιαστικά ήταν ένα «νέο» ξεκίνημα για να συγκεντρώνεται η παραγωγή και να διανέμεται μέσω ενός συγκροτημένου οργάνου πετυχαίνοντας περισσότερα οφέλη.

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά του νέου συνεταιρισμού είναι το γεγονός πως συγκεντρώνει προϊόντα όχι μόνο από την περιοχή του Αγίου Παύλου αλλά από όλο το Νομό της Χαλκιδικής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μπορεί να διεκδικεί και να πετυχαίνει πολύ ικανοποιητικές τιμές και πολλαπλά οικονομικά οφέλη για τα μέλη του.

3. Χαρακτηριστικά Αγροτικού Συνεταιρισμού ΠΑΥΛΙΝ

Κατά τη διάρκεια της πρώτης συνάντησης των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου του Αγροτικού Συνεταιρισμού και του προσωρινού Προέδρου, τέθηκαν τα θεμέλια για την οργάνωση αλλά και τη λειτουργία του.

Συγκεκριμένα, προσανατολίσθηκαν όλοι οι παρευρισκόμενοι στο ότι οι δομές της κοινωνικής οικονομίας, όπως οι συνεταιρισμοί, απαιτούν ομόλογη και ισότιμη πληροφόρηση όλων για να μπορούν να συμμετέχουν όλοι στην λήψη αποφάσεων από κοινού, καθώς και στην πλήρη εφαρμογή και των επτά (7)

αρχών του συνεργατισμού-συνεταιρισμού, όπου η 5η αρχή επιβάλλει την συνεχή εκπαίδευση όλων των μελών του συνεταιρισμού.

Τα μέλη του ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ επιβάλλεται να έχουν ένα σταθερό συνεχές σημείο συνάντησης τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. Στην συνάντηση δόθηκαν στοιχεία για τις διαφορές μεταξύ των οργανώσεων της Κοινωνικής Οικονομίας και των εταιρειών της Οικονομίας της Αγοράς, τονίστηκε ότι οι Συνεταιρισμοί γίνονται για να επιτευχθεί το τρίπτυχο Ποιότητα – Συνέπεια - Συνέχεια, ειπώθηκε ότι η επιβίωση της αγροτικής επιχειρηματικότητας επιβάλλει την ύπαρξη επαρκούς εφαρμοσμένης έρευνας και καινοτομίας, επιβάλλει κάποιας μορφής αγροτική επαγγελματική κατάρτιση και βέβαια ένα σύστημα υποστήριξης της αγροτικής επιχειρηματικότητας, όπως είναι τα κατά τόπους σημερινά Επιμελητήρια, ή να δημιουργηθούν Αγροτικά Επιμελητήρια.

http://3feet.blogspot.gr/2012/02/blog-post_8707.html

4. Προϊόντα του ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ

✓ Ελιές

Ο ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ συγκεντρώνει μαζικές ποσότητες ελιών σε βαρέλια μικτού βάρους 240 kg, τα οποία είναι και η μεγαλύτερη συσκευασία.

✓ Λάδι

Ο ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ εμπορεύεται τόσο παρθένο ελαιόλαδο όσο και αγουρέλαιο.

Το παρθένο ελαιόλαδο είναι το ελαιόλαδο το οποίο λαμβάνεται αποκλειστικά και μόνο από τους καρπούς της ελιάς, με μηχανικά ή φυσικά μέσα, τα οποία δεν προκαλούν αλλοιώσεις στην τελική ποιότητά του.

✓ Ρόδια

Ο ΑΣΕΠΟΠ προωθεί την ποικιλία WONDERFUL η οποία είναι και η πιο διαδεδομένη στη Χαλκιδικής και ειδικά στην περιοχή της Κασσανδρείας. Η ποικιλία WONDERFUL είναι διπλής κατεύθυνσης. Ο όρος διπλής

κατεύθυνσης σημαίνει ότι το ρόδι καταναλώνεται νωπό αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για χυμό.

- ✓ Βερίκοκα Τιρύνθου
- ✓ Σιτάρι
- ✓ Κρασοστάφυλα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Όπως αναφέραμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο Αγροτικός Συνεταιρισμός Αγίου Παύλου Χαλκιδικής έχει αδρανοποιηθεί εδώ και αρκετά χρόνια. Από την άλλη πλευρά, ο Αγροτικός Συνεταιρισμός ΠΑΥΛΙΝ, παρόλο που είναι ενεργός δεν δημοσιοποιεί τα οικονομικά του στοιχεία. Παρόλα αυτά, όμως, στα πλαίσια της παρούσας πτυχιακής προβήκαμε σε συγκέντρωση ερωτηματολογίων για να μπορέσουμε να προβούμε σε ασφαλή συμπεράσματα της αξιοπιστίας και της αποτελεσματικότητας του Αγροτικού Συνεταιρισμού ΠΑΥΛΙΝ. Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν και απαντήθηκαν από γεωργούς – παραγωγούς, οι οποίοι είναι μέλη του Αγροτικού Συνεταιρισμού ΠΑΥΛΙΝ.

1. Στατιστική Ανάλυση

Λόγω του γεγονότος ότι ο συγκεκριμένος αγροτικός συνεταιρισμός ιδρύθηκε το 2013, οι οικονομικές του καταστάσεις δεν έχουν ακόμα καταρτιστεί και κατά συνέπεια δεν έχουν δημοσιοποιηθεί. Για αυτόν τον λόγο και δεν μπορούν να αποτυπωθούν και στην εργασία. Λόγω του γεγονότος ότι μελετάται ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός, θεωρήθηκε δόκιμο να διεξαχθεί μια έρευνα στους αγρότες της ευρύτερης περιοχής για την στάση τους απέναντι στον θεσμό των συνεταιρισμών.

2. Γενικά Χαρακτηριστικά της Έρευνας

Στα πλαίσια, λοιπόν, της έρευνας συντάχθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο αποτελείται από κλειστού και ανοικτού τύπου ερωτήσεις. Οι πιθανές απαντήσεις στις ερωτήσεις κλειστού τύπου είναι το ναι ή το όχι και κάποιες από αυτές είναι με πενταβάθμια κλίμακα Likert.

Αφού συλλέχθηκαν και κωδικοποιήθηκαν τα ερωτηματολόγια, επεξεργάστηκαν στατιστικά με τη βοήθεια του προγράμματος IBM SPSS Statistics 20.

3. Αποτελέσματα Στατιστικής Επεξεργασίας

Απόψεις και στάσεις για τον συνεταιρισμό/ομάδα παραγωγών που είναι ήδη μέλη

Εδώ και πόσα χρόνια είστε μέλος του συνεταιρισμού;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
3	6	17,2	17,2	17,2
4	5	14,2	14,2	31,4
5	10	28,3	28,3	60,0
6	4	11,7	11,7	72,3
7	4	11,7	11,7	84
8	6	17,2	17,2	100
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Στον παραπάνω πίνακα φαίνεται πόσα χρόνια είναι ο κάθε ερωτηθείς μέλος σε συνεταιρισμό. Οι περισσότεροι από αυτούς είναι μέλη τα τελευταία πέντε χρόνια. 6 από τους συμμετέχοντες στην έρευνα απάντησαν 3 χρόνια.

Για ποιο λόγο γίνετε μέλος του συνεταιρισμού/ομάδας;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο ποσοστό	Αθροιστικό ποσοστό
Επειδή ο συνεταιρισμός/ομάδα μου προσφέρει υπηρεσίες	10	28,0	28,0	28,0
Επειδή πιστεύω στους συνεταιρισμούς γενικά	25	72,0	72,0	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Ο παραπάνω πίνακας δείχνει ότι ο θεσμός των συνεταιρισμών είναι αποδεκτός από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων στην έρευνα, καθώς από ό, τι φαίνεται παραπάνω είναι ο λόγος που ωθήθηκαν οι αγρότες να γίνουν μέλη του εκάστοτε συνεταιρισμού.

Η πώληση εφοδίων είναι στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σας το τελευταίο διάστημα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	10	28,0	28,0	28,0
Όχι	25	72,0	72,0	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Από ό, τι δείχνει ο παραπάνω πίνακας, η πώληση γεωργικών εφοδίων δεν αποτελεί δραστηριότητα σ όλους του συνεταιρισμούς, καθώς μόνο οι 10 συμμετέχοντες απάντησαν θετικά.

Η συγκέντρωση και η εμπορία της γεωργικής παραγωγής είναι στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σας το τελευταίο διάστημα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	32	91,5	91,5	91,5
Όχι	3	8,5	8,5	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε πως η συγκέντρωση αλλά και η εμπορία της γεωργικής παραγωγής των μελών είναι στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού στον οποίον ανήκουν.

Η εκπαίδευση και η ενημέρωση είναι στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σας το τελευταίο διάστημα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	17	48,6	48,6	48,6
Όχι	18	51,4	51,4	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα δεν είναι μέλη στον ίδιο συνεταιρισμό. Αυτό αποτυπώνεται και στον παραπάνω πίνακα, καθώς φαίνεται πως η εκπαίδευση αλλά και η ενημέρωση των μελών των συνεταιρισμών σε κάποιους συνεταιρισμούς είναι δραστηριότητα και σε κάποιους άλλους δεν είναι.

Η τυποποίηση είναι στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σας το τελευταίο διάστημα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	22	62,3	62,3	62,3
Όχι	13	37,7	37,7	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Οι περισσότεροι από τους συμμετέχοντες στην έρευνα υποστηρίζουν ότι η τυποποίηση των προϊόντων τους αποτελεί δραστηριότητα του συνεταιρισμού στον οποίο είναι μέλη. 13 από τους ερωτηθέντες απάντησαν πως αυτή η δραστηριότητα δεν περιλαμβάνεται στις υπόλοιπες του δικού τους συνεταιρισμού.

Η μεταποίηση της γεωργικής παραγωγής είναι στις δραστηριότητες του συνεταιρισμού σας το τελευταίο διάστημα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Όχι	35	100,0	100,0	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Όπως αποτυπώνεται και στον παραπάνω πίνακα, κανένας από του συνεταιρισμούς που συμμετείχαν στην έρευνα δεν δραστηριοποιείται στην μεταποίηση της συλλεχθείσας γεωργικής παραγωγής.

Τι ποσοστό της γεωργικής σας παραγωγής πουλήσατε αυτή τη χρονιά στον συνεταιρισμό;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
25,0	4	11,5	11,5	11,5
50,0	3	8,5	8,5	20
80,0	3	8,5	8,5	28,5
100,0	25	71,5	71,5	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Όπως δείχνει και ο πίνακας, οι περισσότεροι παραγωγοί πούλησαν στον συνεταιρισμό στον οποίον είναι μέλη όλη την γεωργική τους παραγωγή φέτος. Ελάχιστοι είναι αυτοί οι οποίοι πούλησαν λιγότερη από την μισή στον συνεταιρισμό τους.

Πόσο επιτυχημένο θεωρείτε τον συνεταιρισμό σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Πάρα πολύ	15	42,8	42,8	42,8
Πολύ	20	57,2	57,2	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Η επιτυχία του θεσμού των συνεταιρισμών αποδεικνύεται και στον πίνακα παραπάνω, στον οποίο όπως φαίνεται όλοι οι συμμετέχοντες απάντησαν πως ο συνεταιρισμός τους είναι πολύ επιτυχημένος. Κάποιοι υποστήριξαν ότι είναι πάρα πολύ επιτυχημένος, μάλιστα, χωρίς προφανώς να θεωρούν πως χρειάζεται να αλλάξουν κάποιες δομές ή δραστηριότητες.

Αν ναι, που οφείλεται;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ομαδικό πνεύμα	30	85,7	85,7	85,7
Πολύ προσωπική εργασία	5	14,3	14,3	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Η ομαδικότητα αποτελεί την βασική στρατηγική για να είναι επιτυχημένος ένας συνεταιρισμός. Και αυτό αποτυπώνεται και στον παραπάνω πίνακα, καθώς, η απόλυτη πλειοψηφία των ερωτηθέντων απάντησε πως το ομαδικό πνεύμα είναι αυτό που συντελεί στο να επιτύχει ο θεσμός του συνεταιρισμού. Επίσης, η πολύ προσωπική εργασία συντελεί και αυτή στην αποτελεσματικότητα των συνεταιρισμών.

Η εμπιστοσύνη στο Διοικητικό Συμβούλιο είναι έκδηλη καθώς οι ερωτηθέντες επέδειξαν πάρα πολύ εμπιστοσύνη στους διοικούντες των εν λόγω συνεταιρισμών. Κάποια μελλοντική αποχώρηση από κάποιον από τους συνεταιρισμούς του δείγματος μας δεν έχει εντοπιστεί.

Εσείς προσωπικά πιστεύετε ότι οι αγροτικοί συνεταιρισμοί και οι ομάδες παραγωγών είναι απαραίτητοι για την αγροτική οικονομία της Ελλάδας;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Πάρα πολύ	29	82,8	82,8	82,8
Πολύ	6	17,2	17,2	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Η απόλυτη πλειοψηφία των ερωτώμενων υποστήριξε πως οι αγροτικοί συνεταιρισμοί είναι πολύ σημαντικοί αλλά ταυτόχρονα και απαραίτητοι για την ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας στην Ελλάδα. Ένα ακόμα στοιχείο το οποίο ενισχύει την παραπάνω διαπίστωση είναι και το ότι η πλειονότητα των συμμετεχόντων θεωρεί σημαντικό να εμπλουτιστούν οι συνεταιρισμοί και με επιπλέον δραστηριότητες.

Πιστεύετε ότι ένας συνεταιρισμός θα πρέπει να ασχολείται:

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Με δυο - τρία προϊόντα	4	11,4	11,4	11,4
Με όλα τα προϊόντα που παράγουν τα μέλη του	31	88,6	88,6	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Ένας αγροτικός συνεταιρισμός δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνο στην ενασχόληση με ένα προϊόν αλλά αντίθετα με όλα τα προϊόντα τα οποία παράγουν τα μέλη του, όπως υποστήριξε και το 88,6% του δείγματος της έρευνάς μας.

Πιστεύετε ότι τα μέλη ενός αγροτικού συνεταιρισμού/ομάδας θα πρέπει να είναι:

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Οι γεωργοί του ίδιου χωριού	2	5,7	5,7	5,7
Οι γεωργοί της ευρύτερης περιοχής	33	94,3	94,3	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Οι γεωργοί της ευρύτερης περιοχής θεωρείται από την πλειονότητα του δείγματος ότι θα πρέπει να αποτελούν τα μέλη ενός συνεταιρισμού. Αυτό είναι λογικό, καθώς, σε μια ευρεία περιοχή συναντάται και ποικιλία από προϊόντα. Η ποικιλία των γεωργικών προϊόντων θα επιφέρει και ευρύτητα στην αγορά που στοχεύει ο κάθε συνεταιρισμός, άρα, και περισσότερα κέρδη μιας και το κάθε προϊόν έχει διαφορετική τιμή.

Ποια μορφή συνεργασίας μεταξύ των γεωργών πιστεύετε ότι είναι η πιο αποτελεσματική;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ο συνεταιρισμός	22	62,8	62,8	62,8
Η ομάδα παραγωγών	13	37,2	37,2	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Σε προηγούμενο κεφάλαιο, και πιο συγκεκριμένα στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, αναφέραμε πως η διαφορά ανάμεσα στην ομάδα παραγωγών και στον συνεταιρισμό είναι μικρή. Παρόλα αυτά, η πλειοψηφία του δείγματος θεωρεί πως ο συνεταιρισμός είναι η πιο αποτελεσματική μορφή συνεργασίας ανάμεσα στους αγρότες μιας περιοχής.

Σε ποια ηλικιακή κατηγορία ανήκετε;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
κάτω των 30 ετών	1	2,8	2,8	2,8
31-40 ετών	25	71,5	71,5	74,3
41-50 ετών	4	11,4	11,4	85,7
51-65 ετών	3	8,5	8,5	94,2
άνω των 65 ετών	2	5,8	5,8	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Όπως αναφέρθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, ο στόχος του ΑΣΕΠΟΠ ΠΑΥΛΙΝ είναι να ενταχθούν ως μέλη του γεωργοί ηλικίας μέχρι 40 ετών. Αυτή την τακτική προφανώς ακολουθούν και οι συνεταιρισμοί του δείγματος, καθώς, όπως αποτυπώνεται στον πίνακα παραπάνω, η πλειονότητα των ερωτηθέντων ανήκει στην ηλικιακή ομάδα από 31 μέχρι 40 ετών.

Ποιο είναι το επίπεδο εκπαίδευσής σας;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Δημοτικό	4	11,4	11,4	11,4
Γυμνάσιο	5	14,3	14,3	25,7
Λύκειο	25	71,5	71,5	97,2
Πανεπιστήμιο/ΤΕΙ	1	2,8	2,8	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Το γεγονός ότι 25 από τους 35 του δείγματος είναι απόφοιτοι Λυκείου δεν αποτελεί ένδειξη πως οι συνεταιρισμοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν γνώσεις για να εξελιχθούν. Πέρα από την ομαδικότητα, την προσωπική εργασία αλλά και την εμπειρία απαιτούνται και κάποιες περαιτέρω γνώσεις για να μπορεί ένας συνεταιρισμός να αναπτυχθεί ποικιλοτρόπως.

Είστε παντρεμένος/η;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	33	94,3	94,3	94,3
Όχι	2	5,7	5,7	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Η πλειονότητα του δείγματος των γεωργών απάντησε πως είναι έγγαμοι. Το γεγονός αυτό δείχνει ότι η ενασχόλησή τους με τον πρωτογενή τομέα είναι η κύρια πηγή εισοδήματος στην προσπάθειά τους να συντηρήσουν την οικογένειά τους. Επομένως, είναι ζωτικής σημασίας να αποδίδουν οι καλλιέργειές τους αλλά και να μπορούν να πωλούν άμεσα και σε συμφέρουσες τιμές τα προϊόντα τους.

Εκτός από τη γεωργία, ασχολείστε αυτό το διάστημα και με κάποιο άλλο επάγγελμα;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Ναι	5	20,0	20,0	20,0
Όχι	18	72,0	72,0	92,0
Είμαι συνταξιούχος γεωργός	2	8,0	8,0	100,0
Σύνολο	25	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Οι περισσότεροι από τους ερωτηθέντες απάντησαν πως δεν ασχολούνται με κάτι άλλο πέρα από τις γεωργικές εκτάσεις τις οποίες διαθέτουν. Μόνο 5 από τους 25 έχουν τη γεωργία ως δευτερεύουσα δραστηριότητα και 2 είναι συνταξιούχοι γεωργοί.

Το γεωργικό επάγγελμα είναι για σας:

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
Κύριο	32	91,4	91,4	91,4
Δευτερεύον	3	8,6	8,6	100,0
Σύνολο	25	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Ο πίνακας αυτός ουσιαστικά επιβεβαιώνει το αποτέλεσμα της παραπάνω ερώτησης και δείχνει ότι για τους 32 εκ των 35 του δείγματος η γεωργία είναι η μόνη ίσως πηγή εισοδήματος. Επομένως, θα πρέπει εκτός από μια καλή σοδειά να μπορούν να εκμεταλλευτούν και τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στο εξωτερικό περιβάλλον με τον καλύτερο και πιο προσοδοφόρο τρόπο.

Το συνολικό καθαρό ετήσιο οικογενειακό σας εισόδημα (μαζί και του/της συζύγου και άλλα εισοδήματα) σε ποια κατηγορία βρίσκεται;

	Συχνότητα	Ποσοστό	Εγκυρο Ποσοστό	Αθροιστικό Ποσοστό
κάτω από 10000 ευρώ	6	17,1	17,1	17,1
10000-20000 ευρώ	5	14,3	14,3	31,4
20000-40000 ευρώ	20	57,1	57,1	88,5
40000-60000 ευρώ	2	5,75	5,75	94,25
πάνω από 60000 ευρώ	2	5,75	5,75	100,0
Σύνολο	35	100,0	100,0	

Πηγή: Ερωτηματολόγιο

Η πλειοψηφία του δείγματος των ερωτηθέντων υποστήριξε πως το συνολικό καθαρό οικογενειακό τους εισόδημα κυμαίνεται από 20.000 έως 40.000 €. Βασιζόμενοι και στις προηγούμενες ερωτήσεις μπορούμε να αντιληφθούμε πως αυτό το ποσό πηγάζει για τους περισσότερους από τον πρωτογενή τομέα.

Συμπεράσματα

Η παρούσα πτυχιακή εργασία είχε ως απώτερο σκοπό της να διερευνήσει μέσω τόσο της βιβλιογραφικής ανασκόπησης όσο και της έρευνας με ερωτηματολόγια το κατά πόσο οι συνεταιρισμοί στη σημερινή εποχή έχουν υποστηρικτικό ρόλο ή όχι. Πιο συγκεκριμένα διερευνήθηκε ο θεσμός του συνεταιρισμού γενικά στην Ελλάδα, από τις απαρχές του μέχρι και σήμερα και μελετήθηκε επίσης και ο ρόλος που διαδραματίζει ο Αγροτικός Συνεταιρισμός ΠΑΥΛΙΝ που εδρεύει στον Άγιο Παύλο της Χαλκιδικής.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω στην εργασία, η έρευνα διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίων τα οποία δόθηκαν και απαντήθηκαν από μέλη του Συνεταιρισμού ΠΑΥΛΙΝ. Λόγω του γεγονότος ότι ο παλιός Αγροτικός Συνεταιρισμός υπολειτουργεί και ουσιαστικά επιτελεί έναν διεκπεραιωτικό ρόλο, τα μέλη του έχουν μεταβεί πλέον στον νέο Αγροτικό Συνεταιρισμό.

Από τις απαντήσεις που δόθηκαν μέσω των ερωτηματολογίων, μπορούμε να αντιληφθούμε πως η πορεία των μελών και στους δύο συνεταιρισμούς είναι μακρόχρονη. Ο βασικότερος λόγος για τον οποίο είναι μέλη του είναι ότι πιστεύουν στον θεσμό των συνεταιρισμών και δευτερευόντως στο ότι ο συνεταιρισμός παρέχει υπηρεσίες.

Επιπλέον, παρατηρούμε από τις απαντήσεις των ερωτηθέντων αυτό το οποίο ειπώθηκε και παραπάνω, ότι δηλαδή ο παλιός συνεταιρισμός είναι πλέον διεκπεραιωτής στις διάφορες δραστηριότητες που απαιτούνται από τα μέλη. Με απλά λόγια, δεν δραστηριοποιείται ούτε στην συλλογή των προϊόντων, ούτε στην τυποποίηση αλλά ούτε και στην εκπαίδευση των μελών του.

Η επιτυχία τόσο του παλιού όσο και του νέου συνεταιρισμού αποτυπώνεται και στις απαντήσεις που δόθηκαν σε αυτή την ερώτηση από τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Ο πρωταρχικός λόγος της επιτυχίας είναι το ομαδικό πνεύμα και δεύτερον η πολύ προσωπική εργασία από τα μέλη του.

Τέλος, παρατηρούμε πως ανάμεσα σε μια ομάδα παραγωγών και σε έναν συνεταιρισμό ο θεσμός που συγκεντρώνει την μεγαλύτερη απήχηση είναι ο

συνεταιρισμός καθώς μπορεί να ασχολείται με πολλά προϊόντα και μπορεί να εγγράφει ως μέλη του και γεωργούς από άλλες περιοχές (αν αυτό προβλέπεται από το καταστατικό του).

Βιβλιογραφία

- ✓ Αβδελίδης, Π. (1976), *Το αγροτικό συνεταιριστικό κίνημα στην Ελλάδα*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα
- ✓ Αποστολόπουλος, Κ. (2005-2006), *Κοινωνική Οικονομία*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- ✓ Βενιέρης, Γ. (1988), *Οικονομική πληροφόρηση και αγροτικές συνεταιριστικές οργανώσεις*, Α.Τ.Ε., Αθήνα
- ✓ Δημόπουλος, Θ. (1987), *Ημερίδα Συνεταιρισμών Παραγωγών: Θεωρία και Πράξη*, ΚΕΠΕ, Αθήνα
- ✓ Καραμπάτσου-Παχάκη, Κ. (1996), *Θέματα γεωργίας αγροτικής και τοπικής ανάπτυξης*, Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών, Εκθέσεις 23, Αθήνα
- ✓ Κλήμης, Α. Ν. (1985), *Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*, τόμος 1, εκδ. Πιτσιλός, Αθήνα
- ✓ Κλήμης, Α. Ν. (1991), *Οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα*, τόμος 3, εκδ. Α. Ν. Κλήμη, Αθήνα
- ✓ Νικολινάκος, Μ., Γκέκος, Γ., Παρασκευαΐδης Π. (1986), *Στρατηγική ανάπτυξης του συνεταιριστικού τομέα στη γεωργία*, Θέματα Προγραμματισμού 17, Αθήνα Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Γεωργικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ)
- ✓ Πάνος, Δ. Θ. (1981), *Οι Γεωργικοί Συνεταιρισμοί έως την ίδρυση της Αγροτικής Τράπεζας της Ελλάδας*, Αθήνα
- ✓ Παπαγεωργίου, Κ. (2004), *Βιώσιμη Συνεταιριστική Οικονομία*, εκδ. Αθ. Σταμούλης, Αθήνα
- ✓ Πατρώνης, Β; Παπαγεωργίου, Θ. (2003), *Η ιστορική εξέλιξη των αγροτικών συνεταιρισμών στην Ελλάδα στον 20ο αιώνα*, στο συλλογικό τόμο *Συνεταιριστικοί Προβληματισμοί 2002-2003*, εκδ. Σταμούλης, Αθήνα
- ✓ Πετμεζάς, Σ. (2002), *Αγροτική Οικονομία*, Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα, Βιβλιόραμα, Αθήνα
- ✓ Τζωρτζάκης, Θ. (1973), *Συνεταιριστική Οικονομία*, Β' εκδ., Αθήνα
- ✓ Τούσης, Δ. Α. (2005), *Οίνος και υγεία*, (www.nyheteri.gr)

- ✓ Τραντάς, Μ. (Χ.Χ.), *Τι είναι ο Συνεταιρισμός και ποιες αρχές τον διέπουν*, (www.in.gr)
- ✓ Τσιλιγκέρη, Ι. (Χ.Χ.), *Βασικές οικονομικές έννοιες για τους συνεταιρισμούς*, www.google.gr
- ✓ Υπουργείο Γεωργίας, (2000), *Η ελληνική γεωργία με αριθμούς*, Δ/ση Αγροτικής Πολιτικής και Τεκμηρίωσης, Αθήνα